

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

LETO IV • ŠTEV. 5

SVOBODA

V S E B I N A

**I. M., Krščanska stanovska družba
Gd., Agrarna kriza**

**Edmondo de Amicis, Delavski
ženi! — Delavcu!**

Bernard Shaw, Kako se varčuje?

**Leonhard Frank, Od treh mili-
jonov trije**

Kapital

Knjige in knjižnice

Društveno življenje

Dramatika

Delavska pesem in glasba

Delavski sport

Razno

---

1. MAJ 1932

IZHAJA MESEČNO V LJUBLJANI

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430,000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru kar najbolj ugodno.

Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje.

Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici kreditno društvo, za pupilarne naložbe pa sodni depozitni oddelek.

Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice.

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

Maj 1932. ~ 5. števec.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din	12—
Naročnina za druge letno		36—
· · · · · polletno		18—
· · · · · četrtletno		10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar	1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
Za Ameriko: Chicago Ill. 3639 W, 26 Th. St.

I. M:

KRŠČANSKA STANOVSKA DRUŽBA

Marxov nauk o razvoju človeške družbe in o sodobnem gospodarstvu se z vsakim dnevom izkazuje, da je najpravičnejši izmed vseh socioloških in narodno-gospodarskih ved. Desetletja so ga pokopavali razni učenjaki od katoliške do liberalne struje in, ko so mislili, da so navalili že dovolj kamenja na njegov grob, je ta Marx zopet oživel, da je tako živ med nami, kot ni bil niti takrat, ko je še telesno živel. Marsikateri njegov nasprotnik to na tistem priznava, dejansko pa priznavajo vsi to resnico: saj se še ljubljanskemu »Slovencu« včasih zareče, da pozabi na božjo razlago svetovne vojne in sodobnih družabnih pojavov.

Ker se Marxov nauk vedno bolj uveljavlja in ker se dosedanje metode proti njemu niso obnesle, se ga je pač treba lotiti na drug način. In gospoda okrog slovenskega katoliškega tiskovnega društva dela sedaj po tej-le metodi: »Slovenec« s pomočjo krščanskih socialcev okrog »Del. Pravice« predstavlja svojim bralcem socializem tak, kot ni v resnici. V isti sapi je pripravljen mežikati s skrajnim levim marksističnim krilom. Najbolj imenitno se mu zdi besedičenje o rojstvu socializma iz liberalizma. Katoliško stališče o socialnem vprašanju pa zamolčuje. Le znanstvena revija »Čas« poskuša prikazati nov ideal človeške družbe po zadnji papeški okrožnici.

Primerjanje liberalizma in socializma ne bo prineslo nobenih uspehov. Liberalizem in socializem sta se pojavila prav za prav istočasno in vzporedno kot struji proti srednjeveškemu fevdalizmu in absolutizmu. Nosilec liberalizma je bilo tedaj napredno meščanstvo, nosilec socializma je bil vedno proletarijat. Marx je sicer šele izluščil pravo jedro in dal skupaj z Engelsom znanstveno podlago socializma, toda začetki socializma segajo tja v veliko francosko revolucijo, do velikega idealista Babeufa. Liberalizem je bil gotovo naprednejši od srednjeveštva, marksizem je pa neprimerno naprednejši od liberalizma. Na današnji razvojni stopnji se meščanstvo ne oklepa več toliko liberalizma, ker vidi sedaj boljšega zaveznika v fašizmu, ki ga marsikje podpira tudi politični katolicizem. Sociološko je liberalno meščanstvo otrok fevdalizma, proletarijat pa otrok kapitalizma in stvarnik novih družabnih oblik, ki bodo naprednejše od vseh dosedanjih. Sociološki rodovnik krščanstva in političnega katolicizma je neprimerno na slabšem. Kajti krščanstvo izvira iz poganstva, ki se ga še danes trdno drži. V družabnem pogledu je pa bil politični katolicizem

v svoji zgodovini nosilec in zagovornik fevdalizma in oligarhije. In še celó po vojni je z malimi izjemami trden in zanesljiv zaveznik bodisi fevdalizma, bodisi absolutizma, bodisi fašizma ali pa vseh skupaj, tako na primer v Madjarski, Italiji, Španiji, Franciji, Avstriji. Da ni samo slučajno ali po krivdi slabih voditeljev pristaš fevdalizma in drugih sorodnih struj, temveč prav po svojem bistvu, dokazuje katoliška znanstvena revija »Čas« v 3.—6. številki.

V 3.—4. števu »Časa« ponovno obravnava slovenski katoliški filozof in sociolog Ušeničnik zadnjo papeževo okrožnico o socialnem vprašanju. Nekaterim dvomljivcem pojasnjuje posebej, da je papež res obsodil socializem. Ušeničnik pravi:

... »Nasprotje med krščanstvom in pravim socializmom je notranje, nepremagljivo in večno.

Ali je torej papež obsodil tudi besedo »krščanski socializem«? Jasno, da gre papežu predvsem za stvar. Prazno upanje je, pravi, da bi bilo mogoče socializem »pokrstiti«. Socializem sloni na nauku o človeški družbi, ki je pravemu krščanstvu tuj in nasproten. Zato »nihče ne more biti obenem dober katoličan in pravi socialist«. (Citati so iz papeževe okrožnice, op. p.) Papež seveda misli na socializem, pravi socializem, kakršen je vprav socializem socialne demokracije. Pravi torej, da nihče ne more biti pravi katoličan in pravi socialist. Če je pa tako, je pa seveda tudi jasno, da se prav za prav tudi tako imenovati ne more. Zakaj bi se imenoval, kar ne moreš biti? Zato papež tudi pravi, da je v besedi »krščanski socializem« protislovje. V tem smislu sem dejal, da je papež »zavrnil« izraze »krščanski socializem«, »krščanski socialisti«. Zavrnil je najprej tiste, ki bi radi bili krščanski socialisti, glede besede same je pa dejal, da je protislovna. Iz tega pa vsekako sledi, da tudi beseda »krščanski socializem« ni dobra in primerna, saj so besede značice za pojme in reči. Kjer bi pa beseda utegnila delati zmedo in zavajati krščanske delavce v zmoto, kakor da so lahko dobri katoličani in pravi socialisti, tam bi bila beseda »krščanski socializem« ne le manj primerna, temveč celo neprimerna.

V opombah k Pijevi okrožnici (Čas XXV, 1931, str. 371) bi bilo bolje, če bi ločili dvoje ali celo troje »krščanskih socializmov«. Prvi je bil »krščanski socializem« škofa Kettelerja (dasi on sam menda ni rabil te besede) in drugih krščanskih socialcev, ki niso bili socialisti, a so si vendar za svoje krščansko-socialne težnje tudi osvojili besedo »socializem«, a s pridevkom »krščanski«. Pri nas je po vojni dr. Gosar uvedel besedo »krščanski socializem« tudi za neki svoj, popolnoma nesocialističen (podčrtali mi) poskus, a smo za njim besedo sprejeli tudi drugi... Toda ne srečno. Že Leon XIII. je v okrožnici »Graves de communi« izrekel, da ta izraz ni primeren...

Zadnja leta so se pa nekateri katoličani, zlasti na Nemškem, da bi pridobili socialne demokrate in ohranili krščanske delavce, postavili na stališče pravega socializma, češ, socializem, nauk o socializaciji, kolektivizmu, brezrazredni družbi nima v sebi nič, kar bi bilo proti krščanstvu; lahko je krščanski, lahko je materialističen, s kakršnim mišljenjem ga prepojimo; če je dejansko materialističen, je naša krivda, ker smo ga prepustili materialistom, zato je sedaj naša naloga, da ga očistimo in pokristjanimo, tako bo vsak delavec lahko socialist in kristjan. Proti temu »krščanskemu socializmu« se je obrnil Pij XI. in je določno izpovedal, da ga katoličani ne morejo in ne smejo sprejeti: »pravi katoličan ne more

biti pravi socialist!»! Obenem je pojasnjeval, zakaj ne, in je pokazal, da je že v izrazu »krščanski socializem« protislovje. S to obrazložitvijo je pa seveda papež zadel besedo »krščanski socializem« sploh.

Zakaj smo tako obširno citirali Ušeničnikovo razlago papeževe okrožnice v onem delu, kjer govori o kršč. socializmu? Ker je treba za katoliški krog »Del. Pravice« avtentične cerkvene razlage. Ko smo še pred izidom papeževe okrožnice komentirali slična izvajanja jezuitskega učenjaka Cathreina, so nas v »Del. Pravici« ožigosali, da smo zlobni, ker izvajamo zaključke iz pisanja posameznika. No, sedaj je tu okrožnica Vatikana in avtoritativna razlaga, po kateri so naši in drugi »krščanski socialisti« naenkrat brez imena. (Dokler se sami ne bodo prekrstili, jih bomo imenovali: katoličani, ki bi radi nekaj bili, pa ne vedo, kaj naj bi bili. Ker je pa to vsekakor predolg naslov, jih po njihovi reviji »Beseda« imenujmo »besedarje«.) Tako lahko ugotovimo, da so pravi katoličani boljši od »besedarjev« vsaj v tem oziru, da odkrito izpovedujejo to, kar mislijo, in da ne pridobivajo pristašev s potvarjanjem svojega prepričanja in katoliških nauk. Obenem je ta papeževa okrožnica zdravilna tudi za one socialiste, ki so naivno mislili, da se da cerkev »posocialistiti«, kakor so naivneži z druge strani mislili, da se da socializem »pokatoličiti«.

Še vedno ostane odprto vprašanje, zakaj se papež izreka proti vsakemu »pravemu socializmu«. Kako misli Vatikan ozdraviti človeško družbo, kaj postavlja Vatikan proti socializmu? Tudi na to odgovarja zadnja papeževa okrožnica in dr. Ahčin se v 5.—6. številu »Časa« peča z enim delom okrožnice, ki obravnava ta problem.

Papež se obrača proti sedanji kapitalistični organizaciji, ki povzroča razredni boj in težnjo mas po pridobitvi materialnih dobrin. Potem pa pravi, da se da vse to odpraviti na ta način, da se človeška družba organizira na podlagi s t a n o v. Dr. Ahčin jasno razlaga papeževo okrožnico:

»Prva vez skupnosti naj bi bila zavest pripadnosti k isti gospodarski proizvodjalni panogi, brez ozira, ali igra kdo vodilno ali podrejeno vlogo, ali je torej finančnik, ki podjetje financira, ali je tehnični ravnatelj, delovodja, kvalificiran ali pomožni delavec... Treba je priznati, da s takšno zamislijo uvaja papež nov s t a n o v s k i p o j e m... Vsi, ki pripadajo po svojem udejstvovanju eni zaključeni gospodarski panogi, tvorijo stan, ne glede na to, ali so nameščenci, delavci, uradniki ali lastniki podjetij.« Vsakdo menda razume, kaj pomeni taka preureditev človeške družbe. Vendar je dobro, da jo še bolj nazorno razložimo. Dočim hoče marksistični program podružabljenje vseh produkcijskih sredstev, s čimer se odpravijo tako izkoriščevalci kakor izkoriščanci in se obenem uvede sistematično gospodarstvo po človeških potrebah, brani papež absolutno nedotakljivost privatne lastnine in hoče pripraviti ljudi posameznih stanov do tega, da se bodo čutili kot eno. Vse, kar je n. pr. zaposleno v rudarski industriji, spada v rudarski stan od glavnega delničarja do zadnjega premikača vozičkov. Člani tega stanu se ne smejo boriti med seboj, ker so vsi eno. Njihova svetnica je sv. Barbara, ki bo že pomagala, da se bo vse prav uredilo. S tem bi seveda morale izginiti vse strokovne delavske organizacije. Dr. Ahčin pravi o njih: »Izgubile bi tudi svoj pravni značaj kot oficijelne zastopnice delavskih interesov.« Obravnavati bi smele le poklicne probleme in vzgajati člane za dobre delavce, za dobre člane svojega stanu. No, in tako bi bili vsi ljudje v svojih stanovih, vsak stan bi imel svojega svetnika, vsi skupaj bi pa spadali pod eno državno in cerkveno oblast. Papež sam pravi o tej sta-

novski organizaciji: »Razni razredi mirno sodelujejo; socialistične organizacije so zatrte, njih nakane preprečene; ustanovljena je posebna oblast, ki vse uravnava.«

Vsakdo bo menda sedaj razumel, zakaj papež trdi, da »noben dober katoličan ne more biti obenem pravi socialist«. Vsakdo bo pa tudi obenem razumel, zakaj papež istočasno ne pravi, da »noben dober katoličan ne more biti obenem pravi fašist«. Kajti vatikanski načrt za ureditev človeške družbe je zelo podoben fašistovskemu.

Papež je podal s svojo okrožnico splošen načrt za preureditev družbe, ni pa podal točnega predloga za novo ustavo te družbe. Dr. Ahčin pravi: »Prva težava je v tem, da nam trenutno manjka vsak konkretno in formalno izdelan načrt takšne stanovske družabne stavbe. Kar nam podaja Pijeva okrožnica, je prostran črtež, je okvir, v katerega bo treba šele vnesti primerno vsebino. Podana nam je le osnova. ... Krščanskim sociologom in gospodarstvenikom se nudi jako hvaležna in aktualna naloga, da Pijevo zamisel spravijo v konkretno obliko.«

Slovenske katoličane so v tem oziru že prehiteli Avstrijci. V Avstriji že dolgo oznanja stanovsko družbo monsignor Seipel, ki je prav dober in zvest zaveznik heimwehrovskega fašizma. Dr. Rudolf Kinsky je pa za božič 1931. l. objavil točen načrt stanovske ustave. In tako že danes lahko vidimo polnjenje »okvirja s primerno vsebino«. Vsebina popolnoma ustreza okvirju.

Kinsky postavlja za vso državo stanovski svet. V tem svetu so zastopane zbornice za trgovino, obrt in industrijo (= TOI), zbornice akademskih poklicev, kmečke zbornice in javna uprava, to so zastopniki države, okrajev in občin, potem so zastopane že zbornice za delavce in nameščence, posebno zastopstvo javnih delavcev in nameščencev in posebno zastopstvo poljedelskih delavcev in nameščencev. Vsako tako zastopstvo predstavlja po pet zastopnikov. Torej v vrhovnem državnem stanovskem svetu ima akademska korporacija isto število zastopnikov kakor delavska. Da se ne bo nikomur godila kaka krivica, je v tem stanovskem svetu glasovanje odpravljeno. Kajti, kjer ni glasovanja, tudi ni preglasovanja. Ta zadeva se izvede na ta način, da se vsaka stvar, ki bi bila sporna v stanovskem svetu, izroči posebnemu glasovalnemu odseku, ki mora priti do soglasnega sklepa. In zakaj mora? Ker »je vsak stan vedno navezan na drugega, ne morejo drug drugemu sabotirati upravičenih zahtev.«

Menda ni potreba še nadalje razlagati to stanovsko ustavo, ker že to dovolj jasno pove, kako hočejo pripadniki stanovske družbe pomiriti in zadovoljiti »ljudi, ki so dobre volje«.

Taki-le družabni ideali prevevajo torej oficielno (t. j. pravo) katoličanstvo. Katoliško tiskovno društvo naj jih z vsem svojim, zlasti z dnevnim tiskom pridno propagira, da preidejo v meso in kri onih, ki še verujejo. To je njegova velika naloga. Naj je ne zanemarija s tem, da zamolčuje in prikriva resnične družabne ideale katoliške cerkve in da potvarja programe drugih.

GD.:

AGRARNA KRIZA

V razpravi o monopolnem kapitalizmu v 4. številu naše revije smo videli, da je osnovna poteza sedanje svetovne gospodarske krize, da kapitalistični monopoli trdno držé določene cene, da s tem odpravljajo konkurenco med podjetniki samimi in da prav to naravnost katastrofalno ogroža ves gospodarski sistem. Kljub temu, da se držé cene na določeni višini, je kapitalistični dobiček ogrožen. Kako to? Radi blagovne izmenjave med industrijsko in poljedelsko produkcijo. Trenja med kapitalistično industrijo in pred- ali napolkapitalističnim poljedelstvom niso izginila niti v dobi konjunktura pred sedanjo svetovno krizo. V časih največjega razmaha ameriške industrije ni ponehalo tožarjenje o stiski poljedelstva. Najprej orišimo na kratko osnovne poteze dosedanjega agrarnega razvoja!

Nasprotij poln in zakonom kapitalistične produkcije tako malo odgovarjajoči razvoj agrarnega gospodarstva zavisi še od drugih gibalnih zakonov kakor industrijska produkcija. Poljedelec ni kapitalist, ki vleče svoje dohodke iz celotnega povprečja dobička. Poljedelec ima poseben vir dohodkov, to je zemljiško rento. Odkar je Marx razložil sodobne gospodarske zakone, vemo, da ne smemo iskati izvora zemljiški renti v nekih čudovitih lastnostih zemlje. Vemo, da nastaja tudi zemljiška renta kakor industrijski dobiček iz dela. Vendar se zemljiška renta ravna po drugih zakonih kakor gibanje industrijskega dobička. Dočim zavisi višina industrijskega dobička od povprečne rate dobička, ki se doseže v neki industrijski panogi, je višina zemljiške rente popolnoma neodvisna od tega izenačenja industrijskih dobičkov.

Omejenost kroga poljedelske produkcije vodi v pojav, ki je podoben gibanju cen pod monopolnim kapitalizmom. Kakor pri kapitalističnih monopolih se tudi v poljedelstvu ne ravna po množini delovne sile, ki se je porabila za pridelke, temveč te cene se ravna po produkcijskih stroških najdražjih, to je najmanj rentabilnih posestev. Tako ne zavisi cena od popolnejše tehnike, ki se je že povprečno dosegla, temveč od najbolj zaostale tehnike najmanj rentabilnega obrata. Posledica tega je, da uživajo naddobiček (nadnormalni dobiček) posestva, ki ustvarjajo pridelke z manjšimi stroški. Ta naddobiček, ki izvira iz difference (= razlike) produkcijskih stroškov različnih posestev, se imenuje diferencialna renta. V moderni industriji se ta dobiček imenuje kartelna renta, ki spada že med normalne pojave kapitalističnega gospodarstva.

Razen te diferencialne rente ima zemljiška renta še neki drug sestavni del, takozvano absolutno zemljiško rento. Tudi ta renta kaže podobnosti s potezami monopolnega kapitalizma. Čim bolj je v nekem industrijskem obratu pomanjkljiva tehnika, čim manj je izvedena racionalizacija, čim nižja je organska sestava kapitala, tem manjši je dobiček tistega podjetja v primeri s tehnično popolnejšimi podjetji iste monopolne zveze ali tem večja je resnična vrednost v tem podjetju produciranega blaga. V poljedelstvu je stvar takale: čim manj je razvita tehnika, tem več delovnega časa je v pridelkih in naravno tem večja je tudi vrednost tistih pridelkov. Družba je ravezana tudi na pridelke najmanj rentabilnih poljedelskih obratov in zato mora omogočiti, da tudi ti obrati razpečajo svoje pridelke za ceno, v kateri je tudi nekaj dobička.

Tako se prodajajo potem poljedelski pridelki sicer pod svojo vrednostjo, vendar pa dražje, kakor so produkcijski stroški, in razlika med produkcijsko ceno in dejansko tržno ceno da tudi za najslabše posestvo neki dohodek, t. j. absolutno rento. Ta dohodek pa seveda za boljša posestva dviga diferencialno rento.

Razvoj kapitalistične industrije kaže stalno napredovanje od nižje k višji tehniki. Z boljšo tehniko pada naravno delovna vrednost industrijskih proizvodov, ker se porabi zanje manj človeške delovne sile; da more posamezni podjetnik spraviti v žep povprečno rato dobička, se morajo cene industrijskih proizvodov dvigati nad njihovo delovno vrednost. Ker se za produkte rabi manj delovne sile, pada tudi nadvrednost, ki izvira baš iz izkoriščanja človeške delovne sile. Iz tega izvira tendenca po padanju dobička. V industriji deluje torej zakon tendencega padanja rate dobička, v poljedelstvu pa deluje zakon naraščajoče zemljiške rente. Po tem osnovnem orisu lahko preidemo k današnji agrarni krizi.

Zapora Evrope med svetovno vojno pred poljedelskimi pridelki iz prekomorskih dežel je zelo pospešila prodiranje tehnike v poljedelstvo. V prekomorskih deželah imamo danes poljedelstvo, ki dela z najbolj kompliciranimi stroji, poleg agrikulturne kemije napreduje tudi tehniziranje in mehaniziranje poljedelskega pridelovalnega, predelovalnega in prevoznega dela. Tudi rusko poljedelstvo se hitro modernizira. Traktor je gonilna sila tehničnega preobrata v poljedelski produkciji. In dočim je ta tehnični razvoj v prekomorskih deželah napredoval s kilometrskimi koraki, dočim se racionalizira rusko poljedelstvo, je večina evropskega poljedelstva približno v istem stanju, kakor je bilo pred svetovno vojno. Ta kolosalni napredek agrarstva v prekomorskih deželah je redil to posledico, da se danes pridelava več poljedelskih pridelkov, kakor jih človeštvo potrebuje. V poljedelstvu se vrši revolucija, ki izpreminja dosedanje osnove gibanju cen poljedelskim proizvodom.

Za posestnike je nastala nevarnost, da preneha delovati prej opisani zakon diferencialne rente, da se cene ne bodo več ravnale po stroških najmanj rentabilnih obratov, temveč po tehnično popolnejših obratih. Če bi ta tendenca zmagala, bo polno posestev postalo za konkurenco nesposobnih, iz česar sledi njihova propast. Vendar imajo še danes oni, ki vlečejo zemljiško rento, sredstva za zavlačevanje padca cen in za vzdrževanje gospodarsko nepotrebnih in dragih poljedelskih obratov. To so naraščajoče carine, ki ženejo cene kvišku, ogromne subvencije (podpore), državni krediti. Poleg teh je še druga serija pomožnih sredstev: ustvarjanje kartelov za vzdrževanje cen; ti karteli se imenujejo pooli (izgovori: pul), ki skušajo monopolizirati trg in zadržujejo preostalo blago, da ne padejo cene radi zmanjšanje produkcijskih stroškov. Marsikje poseže vmes tudi država, da pokupi žito zato, da cene poskocijo na višino, ki se pa trajno ne da držati.

Poljedelstvo se upira prilagoditvi svojih dohodkov izpremenjenim tehničnim osnovam produkcije. Evropsko poljedelstvo je najprej pretresla konkurenca tehnično spopolnjenih prekomorskih poljedelskih obratov. Sčasoma je pa ta tehnični razvoj tako napredoval, da je tudi v prekomorskih deželah postalo nemogoče, da bi se vzdržal dosednji način dohodkov iz poljedelstva. Tudi v poljedelstvu je stroj vedno bolj spodrival človeško in živalsko delovno moč: postalo je odveč ne samo mnogo

poljedelskih delavcev, temveč tudi mnogo samostojnih malih kmetov, ameriških in kanadskih malih farmerjev. Karteli žitnih producentov seveda poskušajo z vsemi sredstvi, da se ubranijo razvrednotenju svojih pridelkov po tehničnem razvoju. Kljub temu cene padajo, seveda počasi, najbolj počasi v evropskih deželah, kjer nudijo države svojo podporo s carinami in subvencijami. Tako se še vzdržujejo najnerentabilnejši obrati.

Podoben tehnični preobrat se je že izvršil v drugi polovici 19. stoletja. Otvoritev obsežnih prekomorskih zemljišč je tudi tedaj zamajala temelje evropskega poljedelstva in povzročila izredno visoke carine in subvencije. Friedrich Engels je pred 40-imi leti v dodatku k Marxovemu »Kapitalu« rekel o tedanji agrarni krizi med drugim sledeče:

... »Toda vse je minljivo. Prekomorski parniki, severo- in južno-ameriške in indijske železnice so spravile velika in prav posebna zemljišča v položaj, da konkurirajo na evropskih žitnih trgih... In proti tej konkurenci... ni mogel ostati pri starih rentah evropski kmet. Del zemlje v Evropi definitivno ne pride več v poštev za konkurenco z žitom..., in odtod izvira stokanje agrarcev od Škotske do Italije, od južne Francije do vzhodne Prusije. In še daleč ni vsa stepna zemlja obdelana; na razpolago je je še toliko, da lahko ruinira vso evropsko veleposest in še malo povrhu.« Državna carinska in subvencijska politika in karteliranje poljedelske produkcije je pa tako naraslo, da Engels tega ni mogel slutiti. Ta politika je zadrževala in še zadržuje polom nerentabilnih poljedelskih obratov. Vendar se tehnični napredek ne bo ustavil in v do glednem času bo prišel do izraza velikanski preobrat v poljedelstvu. Kajti kakor zmaguje v industriji tendenca, da se porabi čim manj delovnega časa za proizvode, tako bo zmagala ta tendenca tudi v poljedelstvu. In prišel bo čas, ko bo tehnični razvoj tudi v poljedelstvu temeljito izpremenil posestne razmere, ko ne bo več umestna »ljubezen do malega koščka svoje zemlje«, temveč se bodo kmetje takorekoč prostovoljno oprijeli racionalnejšega, kolektivnega obdelovanja zemlje. Agrarni krizi torej danes ni videti konca, nasprotno: do njenega popolnega razmaha bo šele prišlo.

EDMONDO DE AMICIS:

DELAVSKI ŽENI

Poslušaj, delavčeva žena! — Ne daj, da v strahu za družino odtrgaš svojega moža od borbe, za katero se žrtvuje s svojo proletarsko zavestjo! Uči ga odločnosti in previdnosti, ne pa strahu in bojazljivosti! Je mnogo žena, ki slično tebi iz samega strahu zadržujejo možé, da se ne bojujejo za višje in upravičene cilje. Ne boj se, v vrstah njegovih sodrugov ni ljudi, ki bi ga povedli k zlu, niti ga ne bodo, draga žena — ako se bojiš tega — odvzeli tvojemu srcu. Odreci se mu za oni kratki čas in pusti ga, da gre iz hiše, kajti vrnil se bo mirnejši in bolj obveščen o svojih dolžnostih, širše zavesti in novih misli in njegovo srce bo tedaj bolj pristopno za ljubezen, ker bo v družbi, ki se je zdaj bojiš, spoznal nove stvari, naučil se bo spoštovati svojo ženo, ljubiti zatirane in usmiljeno pomagati vsakemu, ki je v bedi.

Ne protivi se mu, ker bi s tem res lahko odbila njegovo srce in ga oddaljila od sebe, marveč ga pusti, da se zavé, stopi ž njim vred na pot

njegovih nad, podpri ga v njegovih težnjah in nova sila bo združila vajini srci, drug drugemu si bosta postala bližja in nič vaju ne bo moglo več razdružiti.

EDMONDO DE AMICIS:

DELAVCU

Poslušaj! Ni dovolj, da si samo v duhu pripadnik tega velikega gibanja, ki dela za tvoj napredek; potrebno je, da mu tudi sam s svojim delom pomagaš. Glavni branilec svojega dela moraš biti ti sam. Ako želiš, da te spoštuje svet, moraš tudi sam visoko dvigniti glavo, ali zato je treba, da dvigneš tudi svoje srce. Ako hočeš iti v boj za svoje ideje, moraš žrtvovati del svojega miru in odpočitka, točno moraš izvrševati svoje delavske dolžnosti, upreti pa se moraš trdovratno tudi vsakemu, ki skuša ponižati tvoje dostojanstvo; razredna disciplina naj zatre v tebi vsako zavest in nepravico. Glej, da boš duševno napredoval, da tako spoznaš vrednost urejenega in poštenega življenja, pravičnosti in ljubezni in to ne samo radi svoje časti pred drugimi razredi, s katerimi si v borbi, nego tudi radi svojih sodrugov in radi rodbine, v kateri živiš. Stori vse, kar moreš, da počastiš prapor, pod katerim se bojuješ; njemu žrtvuj svoje srce, svoj razum in vse svoje nade.

BERNARD SHAW:

KAKO SE VARČUJE?

Slavni angleški dramatik, čigar nekatere drame smo videli tudi že v ljubljanski drami, je duhovit tudi v svojih gospodarskih razpravah.

Revni ljudje ne morejo varčevati in naj tega tudi ne poskušajo. Trošiti ni le prva potreba, temveč prva dolžnost. Od deset ljudi jih devet ne more dovolj trošiti zase in za svojo družino in njim pridigati varčevanje ni samo neumno, temveč nizkotno. Šolske učiteljice že tožijo, da je povzročilo pravo stradanje otrok, ker njihove starše razne stavbne družbe navdušujejo, naj si zidajo svoje domove. K sreči večina revnih ne štedi in tega niti ne poskuša. Vse pri hranilnicah, stavbnih družbah, hranilnih in posojilnih zadrugah vplačane vsote so sicer precejšnje in pričajo, da ima delavski razred smisel za varčevanje; toda če te vsote primerjamo z vsoto vseh drugih naložb, skoraj ne pridejo v poštev. Glavna množina angleškega kapitala je preostali denar onih, ki imajo za življenje več nego potrebujejo. Ta denar preostaja, ne da bi si lastnik količjak prihranil od ust.

Inteligentna ženska, ki ve, da denar ne pomeni nič drugega kakor stvari, ki se lahko kupijo za denar in da se najvažnejše od teh stvari rade kmalu pokvarijo, spozna takoj: preostalega denarja se ne da hraniti, temveč takoj ga je treba izdati. Samo naivna ženska spravlja svoje prihranke v stare nogavice. Ona misli: denar je vedno denar. Toda silno se moti. Vsekakor zlatniki vedno ohranijo vrednost kovine, iz katere so zlit. Toda v Evropi sedaj ni dobiti zlatnikov. Je samo papirnat denar in v zadnjih letih smo videli, kako je angleški papirnat denar izgubljal svojo vrednost. V celinski Evropi so pa bili časi, ko za tisočake nisi dobil niti

pisemske znamke in ko so milijoni zadoščali komaj za eno tramvajsko vožnjo. Po vsej Evropi so zašli v najhujšo bedo ljudje, ki so mislili, da so za vse življenje preskrbljeni sami in njihovi otroci. To je bilo plačilo za to, ker so verovali v denar.

Dočim so revni ljudje na ta način izgubili svoje prihranke, so postali najbogatejši ljudje še bolj bogati, ker so lahko z denarjem, ki je izgubil vrednost, plačali blago, ki so ga dobili na kredit...

Inteligentna ženska bo iz tega sklepala, in sicer pravilno, da kopičenje denarja ni noben siguren način varčevanja. Če takoj ne izda svojega denarja, nima nobene garancije, koliko bo vreden v desetih letih ali v času vojne v desetih tednih, v desetih dneh ali celo minutah.

Vi, pametna žena, mi boste sedaj ugovarjali, da ne želite svojega preostalega denarja potrošiti, temveč ga hočete prihraniti. Če bi morali nekaj kupiti, bi to ne bil noben preostali denar. Nima smisla, da bi svetoval ženi, ki se je pravkar dobro najedla, naj takoj začne vdrugič jesti, da bi tako sigurno imela nekaj od svojega denarja. Rajši vrže denar skozi okno. Kar hočete vedeti od mene, je to, kako naj izdate denar, pa da ga kljub temu ohranite. To je nemogoče. Lahko ga pa izdate in hkrati povečate svoje dohodke. Če hočete vedeti, kako je to mogoče, berite naslednjo razlago!

Če najdete po končanem kosilu lačnega, ki vam jamči, da vam bo n. pr. čez leto dni vrnil kosilo, potem lahko svoj preostali denar izdate na ta način, da date temu človeku eno brezplačno kosilo. Tako boste v nekem smislu istočasno izdali in obdržali svoj denar za drugo leto.

Takoj mi boste ugovarjali, da še prelahko najdete milijon lačnih, da vam pa nihče od njih ne more jamčiti, da bi mogel za prihodnje leto dati kosilo sebi, kaj šele vam. Če bi ljudje mogli jamčiti, ne bi bili lačni. Prav imate; toda tej težkoči se lahko izognete. Lačnih ljudi, ki bi vam mogli jamčiti, ne boste našli; toda vaš bankir ali zastopnik vam bo lahko posikal več ali manj zanesljivih ljudi, med temi nekaj prav bogatih, ki kljub svoji prenasitčenosti iščejo vedno nove množine preostalih življenjskih sredstev. Kako je to? Če imate mnogo odveč denarja, dovolj iznajdljivosti in poslovne spretnosti, lahko to sami opravite.

Imate n. pr. lepo vilo v velikem parku. Ta park pa, recimo, zapira najkrajšo pot od enega pomembnega mesta do drugega, ceste okrog tega parka so polne klancev in ovinkov in so zato za avtomobile nevarne. Svoja preostala življenjska sredstva lahko uporabite za to, da date lačnim jesti s tem, da date napraviti avtomobilsko cesto skozi svoj park. Ko je to napravljeno, lahko lačne ljudi odpustite, da si drugod poiščejo dela, sama pa ostanete lastnica nove ceste, za čije porabo lahko zahtevate od vsakega avtomobilista neko odškodnino; avtomobilisti vam jo bodo plačali, da si prihranijo čas, nevarnost in težave. Enega od lačnih lahko še obdržite v svoji službi, da bo pobiral denar za vas. Na ta način boste svoja preostala življenjska sredstva izpremenili v dober dohodek. V poslovnem jeziku se pravi temu: posvetili ste se gospodarstvu in sicer gradnji cest z lastnim kapitalom.

Ko postaja promet po novi cesti tako velik, da se dohodki od tega in preostala življenjska sredstva hitreje kopičijo, kakor jih morete porabljati, boste morali najti nova pota, da preprečite, da bi hrana preostajala in se kvarila. Našli boste zopet lačne ljudi in novo delo zanje. Morda boste dali graditi hiše ob cesti. Cesto pa lahko prepustite občini ali okraju, da jo davkoplačevalci dalje vzdržujejo, svoje dohodke boste pa

lahko znatno zvišali z najemninami od novih hiš. Ko vam na ta način zopet preostaja več denarja nego kdaj prej, lahko uredite avtobusni promet v bližnje mesto, da svojim najemnikom omogočite, da se bodo tja vozili in tam delali. Mogla bi napraviti tudi elektrarno ali plinarno za preskrbo svojih hiš. Lačni bi vse to delo opravili zanjo: ona ne bi imela drugega dela, kakor da jim vse potrebno naroči in dovoli, da se za čas zaposlitve preživljajo od njenega preostanka.

Toda, boste rekli, samo izredno podjetna in delovna žena bi si mogla vse to izmisliti in nadzorovati vso izvedbo. Recimo, da je ta žena preneumna ali prelena, da bi si vse to izmislila, ali da je genialna samo v umetnosti, znanosti, veri ali politiki. No, če ima odveč denarja, bi prišli k njej lačni moški in ženske z odgovarjajočimi sposobnostmi in bi ji predložili, da bi upravljali vsa zemljišča in plačali toliko in toliko za izkoriščanje zemlje in preostalega denarja. V poslovnem jeziku se to imenuje: svoj kapital je vložila v intenzivno obdelovanje svojih posestev.

... Tako raste naša civilizacija s svojimi številnimi reveži in malo bogatini, s svojimi trgovinami, tovarnami, železnicami, rudniki, ladjami, letali, telefoni, palačami, hišami, stanovanjskimi kasarnami in kočami.

To je magija preostalih življenjskih sredstev, ki se imenujejo kapital. Tako postajajo neizmerno bogati — ne da bi vedeli kako — ljudje, ki imajo zemljo in preveč sredstev, in delajo svoje otroke strašno bogate že v zibelki; reveži brez zemlje in denarja, pa ostanejo po storjenem delu za vse to bogastvo prav tako revni, kakor so bili pred začetim delom.

LEONHARD FRANK:

OD TREH MILIJONOV TRIJE

4. nadaljevanje. — Prevaja Talpa

IV.

Pisar je imel svoj prostor — zaboj s krtačami in mazilom za čevlje in tablico z napisom »Berlinski čistilec čevljev« ob živahnem uličnem oglu. Snažil je Zamorcem, ki so bili kar nori na bleščeče obuvalo, visoke, ozke škornje na gumb. Za silo je čevlje tudi podplatil in popravljaj razhojene pete, njegov oče je bil čevljarski mojster.

Krojač je našel delo pri nekem malem mojstru, steklenooki pa v konzervni tovarni.

Vsi trije so brez obotavljanja sprejeli delo in so bili tudi pripravljeni opustiti ga, kakor hitro bi se jim ponudila kaka boljša prilika. Samo ločiti se niso nikoli nameravali. Tako je bilo sklenjeno.

Že čez teden dni je bil steklenooki zopet brezposeln, ker je zastal izvoz v evropske dežele, krojač pa je bil odpuščen, ker so bili odjemalci pri njegovem mojstru skoraj sami odpuščeni pristaniški delavci, ki si sedaj niso mogli več dati šivati novih oblek.

Ko je posredovalni urad za službe ponudil krojaču in steklenookemu delo na nekem veleposestvu v Paragwayu, je prodal pisar svoje mesto z orodjem in gosti vred nekemu Kitajcu za sedem in dvajset pezov, pri čemer je izbil sedemnajst pezov čistega dobička. Na tablici je bilo sedaj napisano »Kitajski čistilec čevljev«.

Tudi na rečnem parniku, ki je peljal trojico v Asuncion, so našli zvitek vrvi. Čeprav je bil dan jasen, ni bilo videti drugega brega. Če so

pogledali v to stran, se jim je zdelo, da so na morju, tako silno široka je Paraná.

Črnorjava debela so plavala v ilovnati vodi in tudi na ravnem obrežju, vzdolž katerega je parnik plul, je ležalo mnogo takih debel. Neki mornar je smejoč se opozoril trojico, da so ta debela krokodili.

Bila je povodenj in reka je daleč naokrog preplavila deželo; hiše so povsem izginile v vodi; le pri nekaterih so samo še ploščate strehe morale iz nje in na njih so ležali utopljeni voli, ki so že počrneli in ki jim je vročina močno napihnila trebuh. Zmeraj znova je nad vodno gladino odjeknil pok — kadar je počil kakemu volu trebuh.

V reki je bilo tudi mnogo morskih volkov; nad njo pa je, visoko na nebu, plavala usnjeno rumena čaplja.

»Prejšnji teden je stal parnik pol ure na temle mestu in gledali smo, kaj se je godilo na bregu.« Mornar je sédel k trojici na zvitek vrvi. »Ondukaj sta stala dva voza, v vsakega je bilo vpreženih po osem mul. Vozniki so bili najbrže v krčmi. Toda tudi živali so hotele piti in so zašle s kopiti v vodo. V nekaj sekundah so morski volkovi pregrizli vrvi, živali so se brez pomoči zvrnile in zdrknile v vodo. Ko so pol ure kasneje prišli vozniki iz krčme, je visela na vozu le še zaprega in pa nekaj kosti.« Mornar si je prižgal vlažno, še povsem mehko in kakor mah zeleno cigareto, te so bile tu po ceni.

»Bi se tule kopal?« je vprašal pisar. »Saj vendar tako rad plavaš.« Steklencoki je dvignil samo trepalnico in jo zopet povetil.

Parnik je plul mimo plavajočih otokov, ki so bili posejani z modro cvetočimi vodnimi hijacintami; na teh plavajočih cvetličnih otokih, ki so večkrat ogradili parnik, so stala stara, že odmrta drevesa, ki pa so bila do vrhov okrašena z roza žarečim srobotjem, in na njih so tesno druga poleg druge sede le plemenite čaplje in se trebile.

V dnevih, ki so jih preživeli na veletoku, se je trem prijateljem neizbrisno vtisnila v spomin silna lepota in veličina narave ter njena plodovitost; obrazi so se jim izpremenili, oči so jim gledale bolj iz globine.

Na veletoku se jim je dozdevalo, da sodoživljajo stvarjenje sveta. Tu se je planet komaj šele začel razvijati, zdelo se je, da se šele uravnava, in mali človek si je smel vse to ogledovati.

Pet dni je trajala vožnja na rečnem parniku. Plačal jo je delodajalec. Toda ko so prispeli, je rekel oskrbnik, da se smejo takoj zopet vrniti, kajti razmere so se izpremenile. Govoril je o gospodarski krizi in o tem, da je izvoz zastal, in jim je naštel na mizo denar za povratek.

Ali ne bi smeli ostati za ta denar nekaj tednov na posestvu? Oskrbnik je bil zadovoljen in je denar zopet spravil.

Poleg upravnega poslopja je stala še nedovršena trinadstropna hiša; bila je še brez vrat in oken, imela še ni stropov ne tal, pač pa je bila že prekrita.

Radi novih evropskih uvoznih carin na zmrznjeno meso je izvoz čez noč zastal in tako novega upravnega poslopja ni bilo več treba dovršiti. Sedaj je bilo že staro napol prazno. Oskrbnik je delal v pisarni od jutra do pozne noči in je skušal rešiti, česar se niti z največjimi omejitvami ni dalo več rešiti. Že je grozil konkurz.

Trojica se je naselila v pritličju hiše, ki še ni imela stropov; odtod so mogli skozi vsa nadstropja videti ravno streho. Pač pa so bile že postavljene sobne stene.

»Tako visokih soban doma nismo imeli, tako visoke so pri nas samo cerkve,« je rekel zadovoljno steklenooki, ki je pravkar skušal z veliko pazljivostjo speči raco, ki jo je pekel tisto jutro, ko so potovali tjavendan, samo v lakotni domišljiji.

Krojač jo je poduhal. »Diši prav lepo. Toda predolgo bo trajalo, če ji prilivaš zmeraj samo po eno žlico vode. Že takoj spočetka bi moral dati v lonec velik kos masti in liter vode. In potem raco v lonec in pokrov nanj! Tako je! Potem bi bila, kajpak, preje pečena.«

Steklenooki je spričo tega obrnil le malo glavo in se zaničljivo zasmehljal. Šele kasneje, ko se mu je plegla jeza spričo tolike neumnosti, je stopil k vratom in zaklical krojaču, ki je čepel na tleh in likal še vlažne bele obleke: »Potem bi žrli zavretega mrtvaka.«

Stopil je nalašč k oskrbniku in mu pripovedoval dolgo zgodbo o raci v Nemčiji, ki je niso mogli speči, »... ker se tista copernica, ki je bila povsem podobna moškemu, ni umaknila od okna. Imela je bradavice in pravo pravcato brado. Torej ta je ...«

»Raco bi si radi spekli?«

Čez nekaj minut jo je začel skubsti in čistiti; že dve uri je stal, poteč se, ob ognju, odločen, da uresniči, s čimer je na spodnje frankovski cesti slepil sebe in oba lačna prijatelja.

Vmes je nekajkrat stopil v sobo in si ogledoval viseči cvetlični lonček: sprsteno lobanjo s kaktejo, ki je poganjala rožaste cvete. Očnice so bile oblazinjene z mahom. Prav tako je našel to krhko, stoletja staro lobanjo v grmičevju v gozdu; z žico jo je obesil v okenski okvir za sobni okras.

V sosednem prostoru sta pogrinjali dve štirinajstletni indijanski deklici — bili sta mešane krvi — za večerjo: Razprostrli sta po tleh prostiračo iz bičja in postavili nanjo krožnike, ki so bili iste barve kakor dvojčka. Le da so bili krožniki položeni, dočim se je rumenordeča, svetla koža obeh vitko mehkih lepotic medlo bleščala. Srednje dolgi in razprostrti lasje so bili modročrni, podolgovate oči pa so se temnorjavo svetile izpod kakor nit ozkih obrvi.

Starši so jima poginili pred dvema letoma ob povodnji Parane; od tedaj sta živela dvojčka tu na posestvu ne mnogo drugače kakor v pragozdu, ne da bi se kdo za nju brigal ali ju motil.

Dekletci sta klečali na tleh, druga nasproti druge, in sta merili. Ni bilo namreč tako lahko postaviti pet krožnikov v točno enakih razdaljah na tla. Če se je krog zožil, potem zopet presledki niso bili enaki.

Ko so bili krožniki končno postavljeni točno v krog, sta postavili v sredino lonček s hijacintami. Ivira pa je še enkrat zmerila presledke — od roba krožnika do roba drugega je sedemkrat napela malo, ozkoprsto roko.

Kordija, ki je sedela na petah, je z zanimanjem opazovala sestro. In ko je Ivira ukradla iz lončka hijacinto in jo položila h krojačevemu krožniku — ta je bil njen ljubljenelec —, je položila Kordija dva cveta h krožniku steklenookega, tretji cvet pa si je bliskovito vtaknila v lase, točno v sredo nad obokanim otroškim čelom.

Evropsko oko je le stežka razlikovalo obe sestri drugo od druge. Ivira se je dala nekoč fotografirati in je podarila en odtis tudi sestri, ki je sedaj vsakemu pokazala dobro zadeto sliko: »To sem jaz.« Vsak ji je verjel.

Spočetka se je večkrat pripetilo, da je steklenooki vzel Iviro v naročje in jo poljubljal. Od tedaj je nosila Kordija zmeraj rjasto rdečo, v solncu obeljeno haljico, Ivira pa medlozeleno. Obe sta bili brez rokavcev in rob ni dosegal golih kolen.

Bili sta majhni po postavi in bujni; hitro sta vzcveteli in prav tako hitro bosta tudi oveneli; z dvanajstim letom že zreli, z osemnajstim stari in debeli. Sedaj jima je bilo štirinajst let.

»Tako tankega zapestja ne dobiš v Evropi,« je zatrjeval steklenooki.

Le vodo in milo sta smatrali za povsem nepotrebni. Toda znali sta se tudi po cele ure umivati, ker sta bela ljubčka toliko dala na to. Namilili sta tudi konštrunčka, ki pa ni bil volján kaj takega prenašati. Zato ga je morala Kordija držati.

Krojač je neki dan obolel na omrtvičnem krču in ni mogel niti z mazincem ganiti. Ivira ga je zdravila z nekim starim indijanskim domačim zdravilom.

Vsa petorica je domovala v hiši, ki ni imela poda. Vsa oprava je obstojala iz odej, lobanje s kaktejo in pokvarjenega pločevinastega gramofona z eno ploščo, ki je služila že skledi za juho za podstavek. Ena stran plošče ni dala nobenega glasu več.

Pred nekaj dnevi se je odpeljal steklenooki v Hohenau, da bi si ogledal to vrtno mesto, kjer so stale povsem enake hišice sredi plodnih nasadov banan in ananasa. Ta nemška kolonija je bila zgledno zgrajena — kakor za svetovno razstavo.

Vsak kvadratni meter tal je bil v tej koloniji v trdnih rokah in vsak kolonist je imel bančni konto. Veletrgovci iz Buenos Airesa so pošiljali semkaj ladje in so prevzemali proti dobremu plačilu sadove.

Toda s prijateljema bi si mogel pridobiti zemljišča, ki so ležala ob daljnih gozdovih in ki so malo stala, ker je bil od tam transport žetve predrag. Saj jim ni bilo treba prodajati, tudi bančnega konta niso potrebovali, hoteli so samo delati, da bi mogli živeti. Kordija in Ivira naj bi oskrbovali hišo. To bi prav radi delali. S tem predlogom se je vrnil steklenooki k pisarju.

Pisar je odsvetoval; že ves čas je bil kot vodnik odgovoren za usodo prijateljev, ki sta se na njegov nasvet izselila v Južno Ameriko; v tistih daljnih krajih poleg hlapčih gozdov ogroža naseljence mrzlica.

Že več tednov so prihajali brezposelni vsak dan v večjem številu pred pisarno, ki je imela na vratih tablico z napisom: Delavci se ne sprejemajo.

Tudi kolonisti, ki so doslej še zmeraj prodali vso žetev ananasa in banan, so dobivali iz Buenos Airesa kratka pisma, kjer je stalo zapisano, da so skladišča polna. Tudi kolonisti so začeli odpuščati delavce, ker niso vedeli kaj početi z ogromnimi žetvami.

Izvoz zmrznjenega mesa je padel za šestdeset odstotkov. Brezposelni so se zbirali v mestih, kamor so drveli iz vse dežele.

V nemško pisanih »Paraguajskih vesteh« je čital pisar, da so v Severni Ameriki uradno našli pet milijonov brezposelnih. Potem jih je deset milijonov, si je mislil.

Kuga svetovne gospodarske krize je preko oceanov prodrla v Južno Ameriko: Trije prijatelji so se izselili iz dežele brezposelnosti v deželo, kjer se je brezposelnost pričela. Pisar, ki je imel odprte oči in je znal misliti, je to usodo iz dneva v dan težje občutil.

Stal je pred ozkim pravokotnim, s plotom ograjenim prostorom, kamor so seganjali dolge vrste mlade živine in jo žigosali z rdeče žarečim

železom, da je živina tulila od prenenadne bolečine. V zraku je vonjalo po močnem smodečem duhu, puh se je vlekel k tlom, kajti bilo je toplo.

Triletni oskrbnikov sinček je prijezdil mimo na poniju, ki je začudeno strigel z uhlji in se vendar dal voditi mladim rokam.

Ko je stopil pisar v stanovanje, je igral gramofon. Kordija in Ivira sta plesali. Bili sta oblečeni samo v prozorni, obledeli haljici, segajoči do kolen; le v žaru začasno nameščene električne žarnice sta dobili haljici nekaj več barve. Tudi ozke noge so bile bose.

Njuna okrogla obraza — ob sencih široka in s kratkima, koničastima bradama — sta tudi pri plesu ostala resna. Izmenoma sta vodila druga drugo, pri čemer sta se dotikali komaj s konci prstov.

Steklenooki in krojač sta čepela na tleh vsak v svojem kotu; udobno sta se naslonila nazaj, imela sta preprečkane noge, roke pa prekrižane kakor paši, ki sta naročila ples.

Koštrunček je stražil pri gramofonu. Kadar ga je Kordija navijala, se je dvignil, pomigal z repom, kakor bi ji hotel pomagati, a je zopet sédel, ko je sestri ponudila roki. Plesali sta zmeraj po isti melodiji in zmeraj z drugačnimi koraki in kretnjami.

Steklenooki in krojač sta bila kar zadovoljna s takim življenjem. Ti dnevi so bili lepi in v toplih nočeh nista samevala.

To pot sta plesali sestri s starošpanskimi kretnjami; nista se druga druge dotikali, obkrožali sta se, obraza sta imeli obrnjena v profil, gornje telo pa nagnjeno nazaj, da so se jima bočile prsi. Ustnice sta zaokrožili v lahak smehlaj, oči pa so se jima močno bleščale, kajti to je spadalo k temu plesu. Plesali sta le zase, vsaka samo zase, samo zato, da bi občutili vsaka svojo gracijo.

Dvojčka sta znala le malo nemških besed in njuna ljubljenca komaj tri španske. Toda že sam samoglasnik je zadoščal, da je razodel njuno vzhičenje. Pisar je zapustil hišo, ki je imela sicer tri nadstropja, ne pa vrat in poda.

Šele proti jutru, ko so že vsi spali, se je vrnil, zlezal v svoj kot in se nemirno premetaval. Oskrbnik mu je pripovedoval, da brezposelnost v vseh južnoameriških republikah rapidno narašča. Potem pa je narekoval pisarju, ki mu je bil voljan pomagati, nekaj pisem v stroj, iz katerih je pisar izvedel, da bo posestvo pojutrnjim prodano na prisilni dražbi. »Preden pridejo krvniki, morate vi in vaša prijatelja zapustiti posestvo.«

Oh, bilo mu je nad štirideset let, doslej ni lahko živel in v okenskih odprtinah tretjega nadstropja so visele zvezde — visoko nad sključenim telesom. Te je gledal, vanje je zrl. Kje na svetu je prav za prav kraj, ki bi nanj položil glavo?

Tisto jutro — bilo je že svetlo — je nenadoma prihitela Ivira z malo stekleničico v rokah skozi pisarjevo sobo — pisar se je bil že zbudil —, takoj nato pa je hitela zopet k svojemu ljubljencu. Krojača je zopet napadel omrtvični krč in že več ur je ležal povsem negibno. Ivira je trdno spala poleg njega. Njegove skrotovičene oči so bile široko odprte, videla se je le belina. Roke in noge so bile že mrzle.

Steklenooki in pisar sta stala brez moči poleg njega, ko mu je skušala Ivira vlti tekočino v usta. Zobje so bili trdno stisnjeni; ko mu je odprla ustnice, so te ostale odprte.

»To je zastrupljenje. Kriva je rana, ki jo je dobil v vojni, ta ga je zastrupila,« je rekel steklenooki. »Že v Hamburgu je tožil, da se mu je rana v kolenu radi napora zopet odprla.«

(Dalje prihodnjič.)

KAPITAL

je glavno delo Karla Marxa. Na 2000 straneh obdeluje in prikazuje vse zakone, po katerih se razvija kapitalistično gospodarstvo. Prvi zvezek »Kapitala« obravnava predzgodovino in tendence veleindustrijskega kapitala, neposredni in enkratni produkcijski proces blaga, v kolikor pride v poštev razmerje med podjetnikom in delavcem, mezda in delovni čas, vpliv moderne tehnike na položaj delavcev. Razloži nam vse delo in učinek tovarniškega sistema. V drugem zvezku pride na trg podjetnik, ki prodaja svoje blago in suče kolesje produkcijskega procesa, da se neprestano producira novo blago. V tretjem zvezku opisuje gibanje kapitala kot celote: produkcijske stroške, cene izdatkov, celokupni dohodek in njegovo delitev na dobiček, obresti in zemljiško rento. Bralcu dela največje težkoče prvi zvezek, ker je Marx v njem svoj nauk o vrednosti in nadvrednosti preobložil z učenostjo do višine filozofije. Sam se kot atlet igra s svojim predmetom, nestrokovnjaku pa povzroča velike težave.

Razvoj kapitalističnega gospodarstva naravnost grandiozno potrjuje Marxov »Kapital«. Študij gospodarskih zakonov je v tej krizi postal potreba za mnoge, ki so še pred nekaj leti zmajevali z glavo nad »sivo teorijo«. Danes pa je svetu tuj oni, ki ne pozna teoretičnega marksizma! Žal je ta Marxov »Kapital« tako veliko in težavno delo, da ga navaden smrtnik skoro ne zmore. Mnogo se govori o njem, pozna ga pa v resnici zelo malo ljudi, često tudi oni ne, ki ga kritizirajo.

Razni marksisti so zato hoteli popularizirati to delo (napraviti ga razumljivo in množicam dostopno). To se je najbolj posrečilo Juliju Borchardt u, ki je podal na štiri sto (namesto na dva tisoč) straneh ves Marxov »Kapital«. Dunajska revija »Der Kampf« pravi o tem Borchardtovem delu, ki je doživelo že več izdaj:

»... Je vzoren, neprekosljiv kompendij (vodnik, ročna knjiga). Na podlagi precizne dispozicije podaja bralcu vse tri zvezke v obliki, ki učinkuje popolnoma originalno. Dočim ljudska izdaja Kautskega vsebuje vse dolgoveznosti, ponavljanja, preobilico računskih zgledov in neuglajenost originala, dočim »Ekonomske nauke« Kautskega komaj reprezentirajo »Kapital« — se je posrečilo Borchardt u, da je ustvaril enoten, v sebi zaokrožen »Kapital«, pri čemer se je pa izognil vsem pomanjkljivostim originala. Ta Marxov »Kapital« je za širok čitateljski krog! To delo ne bi smelo manjkati nikjer!«

Konsorcij »Svobode« se je odločil, da izda letos slovenski prevod te Borchardtove izdaje Marxovega »Kapitala«. Ker nimamo denarja za zapravljanje, temveč prav skromna sredstva, bomo izdali »Kapital« v subskripciji, to se pravi, da ga bomo izdali omejeno število izvodov za vse one, ki nam bodo poslali naročnino naprej. Točne pogoje bomo objavili v vsem časopisju. »Svobodaše« pa opozarjamo, da gredó takoj na delo za pri-

dobivanje naročnikov v svojih in drugih organizacijah. Vsak, kdor se hoče s pridom udeleževati v delavskem gibanju, vsak, kdor hoče razumeti današnji čas in razvoj, mora imeti »Kapital« doma. Kajti to ni kot roman, ki ga prebereš enkrat, pa nič več ne pogledaš. To je delo, ki ga boste vedno znova in znova brali in potrebovali v svoji praksi. Cena vezani knjigi bo 50 Din. Ta znesek poravnala lahko vsakdo v več obrokih do 1. novembra t. l. Knjiga bo izšla do decembra in se bo takoj poslala vsem, ki so poravnali polno naročnino. Pišite konsorciju po čekovne položnice! Z junijem začnite plačevati po 10 Din mesečno in tako imate v oktobru plačano knjigo. Ta znesek za tako klasično delo, kakor je Marxov »Kapital«, zmore vsakdo, ki ni brezposeln. V kasnejši prodaji bo knjiga seveda mnogo dražja.

Proletarci, ta knjiga bo res vaš kapital. Zato si ga priskrbite!

V Ljubljani, aprila 1932.

Konsorcij »Svobode«.

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Janko Kač, *Med padarji in zdravniki*, založila »Zemlja« v Ljubljani, 119 strani. — Vendar smo dobili knjigo, ki obdeluje popolnoma novo snov v jeziku, ki je res živ. V 24 črticah nariše pisatelj 24 vnebovpijočih primerov iz sodobnega zdravstva. Vsak dan se dogajajo take in še hujše stvari, toda Janko Kač je prvi, ki je zbral nekaj takih resničnih zgodb in jih napisal v zdravem jeziku, kakršnega nismo vajeni pri slovenskih pisateljih. Nova častna izjema v sodobni slovenski pisateljski družbi. Kač ne opisuje tovarniškega življenja, ne razlaga nadvrednosti, toda v teh 24 črticah nam naslika tako nazorno kot še nihče pred njim, kam pride zdravniška veda, če je merodajen zaslužek. Kajti take stvari bi se ne mogle dogajati v družbi, v kateri ne bi bil dobiček najvišji namen in merilo. Kač je doma s kmetov, ni živel med delavstvom, zato ne more opisovati srečanj delavcev in njihovih žena z zdravniki. Ivan Cankar je spravil na oder »Hlapce« — učitelje in podeželsko inteligenco, Janko Kač nam je predstavil padarje in zdravnike. Jasno je, da niti Cankar, niti Kač niti mi s svojo oceno ne mislimo s tem na učitelje in zdravnike sploh, temveč da gre za razmere, ki povzročajo in omogočajo take pojave. In proti vsemu nepravilnemu je prvo orožje orožje žgoče kritike. Kač piše z idealizmom. V zgodbi, ki riše materino trpljenje in smrt, pravi:

»Mučeništvo mater mora biti poplačano, sicer ne smejo več cvesti rože, ne ptičke peti in solnce ne sijati.«

Vso knjigo posveča spominu svoje matere.

»Nji, ki je imela vse življenje bolnike v hiši; nji, ki me je v bolečinah rodila in petnajst mesecev dojila; nji, ki je prečula pri bolnih otrocih, sama vsa trudna in nadložna, sto in sto noči, nji, ki me je učila spoznavati rastline: vratič in česen proti griži, korenov sok, zmešan s sladko smetano, proti hrastam, pelin in encijan za zdravje želodca, meliso in meto proti ujedanju po trebuhu, hren zoper pljučnico, krompir zoper opekline, viranto zoper božjast, trpotec in cendoliko za rane. Posvečam knjigo nji, ki je pomagala s svetom in zdravilnimi rožami vsakomur, njej sami pa ni nihče pomagal, ko je umirala za krvavo grižo, in se je je bal sam zdravnik. Nji v spomin sem zapisal te zgodbe, kakor sem jih sam doživel.«

Kač pozna ne le zdravnike in padarje, temveč vidi bistro tudi druge stvari. V zgodbi »Prva srečanja« piše n. pr. o katoliškem srednješkolskem zavodu:

... Domača svetna in duhovska gosposka sta se ozirali, koga bi poslali v latinske šole, da bi osvežil kri in duha vladajočih razredov. Pa so izbrali poleg dveh drugih tudi mene in dopovedali očetu, da je škoda za mojo glavo, če bi ostala kar na vaškem zelniku.

Starši so se bali, da bi njihov poslednji potomec ne propadel v mlakužah mestnega življenja, zato so me dali v zavod kraj mesta. Kdo bi jim zameril, če so mi storili prav slabo uslugo. Pač niso poznali življenja za lepimi stenami internatov, ki so bili vsi neke visoke šole za kvarjenje mladine. V mojem zavodu so gojili najzlahotnejšo cvetko — hinavščino. Čim bolj pokvarjen je bil gojenec, tem lepše je sklenil k molitvi roke in toliko lepše je zavil oči proti nebu... Da nisem sam utonil v tem tihem močvirju, se moram zahvaliti edino legarju — ki ga je spravil domov. Kaj hočete točnejšo sliko o katoliških zavodih? — C—j

Ivan Molek: Socialni ideali. — John Keracker-I. M.: Kako si je človek ustvaril Boga. (Knjižnica Izobraževalne akcije J. S. Z. IV. zvezek. Izdala in založila Izobraževalna akcija Jugoslovanske socialistične zveze, Chicago, Ill. Str. 94.) Že lani smo na kratko omenili na str. 233 to pomembno knjižico, ki so jo izdali v prikupni obliki naši sodrugi v Ameriki. Obsega dve razpravi, ki obe obravnavata zanimive probleme.

V prvem spisu oz. predavanju (kakor vidimo iz uvoda) podaja urednik največjega slovenskega dnevnika v Ameriki »Prosvete« in znani naš pisatelj s. Ivan Molek sliko o razvoju **socialnih idej in socialnih bojev**. Kratek je ta prikaz, vendar dovolj točen, da nam prikaže vso »evolucijo« socialnih tez od starih časov do danes. Po uvodu in razložitvi bistva socialnosti in socialnega ideala zasledujemo njegov razvoj od »zlatega veka« preko Platona, Mengtseja, rimskih socialnih mislecev, teme srednjega veka, Thomasa Mora, Campanelle, Francisca Bacona, utopistov poznejših časov, Rousseaua, Diderota in enciklopedistov, St. Simona, Ch. Fouriera, R. Owna, Proudhona, Weitlinga, Bakunina, preko agrarnih idej in krščansko socialne utopije (Cabetta, Kettelerja) do Marxa in socializma. H koncu poziva avtor k izobrazbi: »Sodrugi in prijatelji, zapišite si v glav: **Izobrazba!** — Izobrazba to je glavno. **Brez izobrazbe ni svobode, brez izobrazbe ni rešitve iz sužnosti!** Mase ljudstva so od pametneke zato trpele vse mogoče krivice in jih trpe še danes, ker so bile in ker so še danes po večini ignorantne, ker so bile »neizobražene, ker si niso znale pomagati!«... Znanje je tista sila, ki je pomaknila divjega primata na človeško pot, barbara na pot civilizacije in ki pomiče današnjega industrijskega sužnja na pot industrijske demokracije in svobode: **na pot boljše civilizacije.**«

Drugi spis je prevod dela mladega ameriškega marksističnega sociologa Johna Kerackerja, ki na temelju materialističnega naziranja zgodovine tolmači in doka-

zuje »Kako si je človek ustvaril Boga« vedno kot rezultanto komponent, ki so izvirale iz okolščin, v katerih je živel, in želja, ki jih je pri tem načinu življenja imel. Najprej je tu razprava o teološkem, o ideološkem in materijalističnem naziranju o Bogu, in potem slede primeri o tem, kako so religije (verstva) samo senca realnega (resničnega) življenja posameznega rodu, plemena ali naroda. Od bogov divjakov (lovcev) gremo preko norveških in grških bogov do krščanskega boga in njegovih nebes in do mohamedanstva. Zatem sledi poglavje o vernih in nevernih delavcih. O veri današnjega delavca čujmo to-le:

»... Individualne rešitve za delavce ni. Delavci morajo nastopiti v organizaciji v kolektivni akciji. Samo v tem je rešitev. Kolo socialnega razvoja se ne more obrniti nazaj; velikih industrij ni mogoče razdrobiti v nekdanje male obrti. Zato mora delavski razred kot celota strniti se v svoji organizaciji, katera potem spremeni socialni sistem. Vse industrije morajo postati kolektivna last vse družbe. V tem je rešitev delavskih problemov. Produkcija, delo je že organizirano. Treba je še, da so tudi delavci organizirani in potem bo proces socializacije produkta lahek. Kolektivno lastništvo sredstev produkcije in produkta je edina pot iz mezdne sužnosti.

To je najvišja ideja modernega delavstva vseh dežel, ki je vznikla iz modernega materialnega, ekonomskega environmenta. Ta ideja ni religiozna in ne potrebuje nikake verske podlage. **Moderni delavec je končno spoznal, da so se proletarci prejšnjih vekov varali, ko so čakali na plačilo po smrti, vse dobrote tega sveta pa so prepustili svojim gospodarjem in izkoriščevalcem. Zato jih ne bo posnemal — zato prepusti »posmrtno plačilo« onim, ki ga obljubujejo, sam si pa vzame plačilo v življenju, vzame si svet v svojo posest.** Neverska vera modernega delavca je politična, ekonomska in socialna. Prva zapoved te vere se glasi:

»Delavci vsega sveta, združite se! Izgubiti nimate drugega kakor verige svoje mezdne sužnosti, pridobite pa lahko ves svet!«

Ta dva citata zadoščata za prikaz koristnosti te knjižice, ki je sicer — kot že rečeno — drobna, vendar nudi dva lepa prikaza. Edino, kar moti delavca, so premnogoštevilne tujke.

Mi to brošurico vsem najbolj priporočamo. Naše knjižnice naj si jo nabavijo ter obenem še ostalih sedem zvezkov te knjižnice. Naslov je zdaj »Prosvetna Matica J. S. Z.« 3639 W. 26. th. Street, Chicago, Ill. U. S. A.

Ameriškim sodrugom pa za taka izdanja vsa čast. —on—

Joža Lovrenčič: Publius in Hispala. — Cesta in njen voz. (Ljudska knjižnica 43. zvezek. Ljubljana 1931. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 218. Cena ?).

Dve povesti je izdal spet Lovrenčič, ki ljubi zgodovinske motive in snovi. Publius in Hispala je povest ali, kakor pravi Lovrenčič sam, roman iz starega Rima, iz dobe, ko se je v Rim zanesel iz Grčije Bakhov kult, vera v Duha Zemlje. Ljubzenska zgodba iz teh časov, ko Publius in Hispala razkrinkata tajno Tovarištvo Duha Zemlje in ga potem rimska vlada razžene. — »Cesta in voz« pa je povest iz XIV. stoletja in se godi na Tolminskem, v Kobaridu. Kaže, kako se Kobaridci, verni še slovanskim bogovom, borijo proti katoličanstvu, ki ga širijo predvsem iz Čedadada tja dol po slovenski zemlji. Obravnava tudi vprašanje cestnih roparjev v onih dobah. Tudi to je ljubzenska zgodba. — Kot povesti se ti dve stvari dobro čitata, kažeta tudi jasno socialne razmere v dobi, ki jo opisujeta in bosta marsikomu za razvedrilo in za izpremembo dobrodošli. —on—

Knjižnica Delavske zbornice v Ljubljani je v prvem tromesečju t. l. lepo napredovala napram isti dobi lanskega leta. Ta napredek kažejo naslednje številke. (Številke v oklepajih pomenijo napredek v primeri z lanskim letom.) 7303 (+ 353) obiskovalcem je knjižnica izposodila 17.547 (+ 1988) knjig, od teh slovenskih 8647 (+ 1952), nemških 8043 (+ 6), srbohrvatskih 735 (+ 14) in drugih 122 (+ 16), znanstvenih pa 1775 (+ 14). Iz tega se vidi, da se je povečala predvsem izposoja slovenskih knjig.

V knjižnico se je letos vpisalo 260 (+ 23) novih članov, iz česar se vidi, da je v knjižnico še vedno živahen dotok novih bralcev. Število vpisanih članov je že preseglo 5000. Brezposelnim delavcem izposoja knjižnica knjige polovico ceneje, da omogoči čitanje knjig vsakomur.

Knjižnica »Svobode« na Jesenicah ima 706 slovenskih, 350 nemških in 20 hrvatskih knjig, skupno torej 1086 knjig. Leta 1931 si je nabavila 80 novih knjig, precej pa tudi že letos. V prvem tromesečju t. l. je imela knjižnica 524 obiskovalcev, od tega 22 novih. Izposojenih knjig je bilo v januarju 214 slovenskih in 27 nemških, v februarju 305 in 39, v marcu 362 in 51, skupno torej 881 slovenskih in 117 nemških knjig = 998 knjig. Izposojnine je bilo kasirane 1456,50 Din. Knjižnica ima izposojeno poleg tega tudi še lepo zbirko knjig iz ljubljanske knjižnice Delavske zbornice. Kakor vidimo, knjižnica lepo napreduje. —on—

Promet knjižnice »Svobode« Jesenice za I. tromesečje 1932: Obiskovalcev je bilo: v januarju: starih 148, novih 9; v februarju: starih 169, novih 6; v marcu: starih 185, novih 7; skupaj 502 starih in 22 novih obiskovalcev. Izposodilo pa se je knjig: v januarju: 214 slovenskih, 27 nemških; v februarju: 305 slovenskih, 39 nemških; v marcu: 362 slovenskih, 51 nemških; skupaj torej 881 slovenskih in 117 nemških knjig. — Naša knjižnica poseduje z današnjim dnem 705 slovenskih in 350 nemških knjig. Poleg tega ima tudi 20 hrvatskih, ki pa ne grejo dosti v promet. Leta 1931 si je nabavila 80 knjig.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Poglobitev izobraževalnega dela. — O pomenu kulturnega dela skoraj ne more biti različnih mnenj v sedanjih dobi gospodarske krize. Gospodarska kriza povzroča sicer nejevoljo, toda v še večji meri slabi odporno moč najbolj prizadetih in postavlja v hudo preizkušnjo njihovo voljo in značaj. Uspehi drugih panog delavskega gibanja — ki so normalno najboljše agitacijsko sredstvo za gibanje — izostajajo. Zato je delo kulturne organizacije v teh časih najvažnejše.

Po obisku raznih podružnic sem videl, da se povsod ne zavedajo tega dejstva in da mnogo odbornikov in članov »Svobode« še vedno dovolj jasno ne ve, da je glavni namen vsega kulturnega dela »Svobode« vzgajanje dobrih, požrtvo-

valnih, energičnih članov delavskega gibanja. Dobro je, da delavec mnogo ve. Toda samo znanje še ni vse. Nekdo pozna n. pr. vse zakone, po katerih se razvija kapitalistično gospodarstvo, bojne energije pa mu primanjkuje bolj nego drugemu, ki nima toliko znanja. Vlivati ljudem znanje v glavo je lažje nego vzbujanje volje in energije v njih. Potrebno je, da čim več delavcev pritegnemo v »Svobodo« in v njene razne odseke, najmanj tako potrebno pa je, da vse člane vzgajamo in vzgojimo. Zato se je treba lotiti poedinca. Od človeka do človeka mora iti prebujenje. Pridobivanje novih množic za organizacijo se imenuje ekstenzivno, poglobitev izobraževalnega dela se pa imenuje intenzivno kulturno delo. Eksten-

živno izobraževalno delo pomeni n. pr. prirejanje predavanj, ki naj jih obišče čim več ljudi in uspeh ekstenzivnega dela se šteje po številu obiskovalcev, ker se ne more vedeti, koliko so se obiskovalci v resnici okoristili s predavanjem. Intenzivno izobraževalno delo pa pomeni prireditve tečajev, v katerem vsi slušatelji študirajo neko snov, ki jo potem obvladajo. Ekstenzivno izobraževalno delo bo skušalo dobiti nove kroge s kinom, intenzivno delo pa bo skrbelo, da bodo posamezni člani res brali članke v »Svobodi« in razne dobre knjige, da bodo o njih med seboj razpravljali, da bodo postali res njihova duhovna last. Važne so številke, brez množice se ne da nič napraviti. Še bolj važno pa je, da ima proletarijat svojo dobro predstražo. Zato naj se vse naše podružnice potrudijo, da poglobé izobraževalno delo med svojim članstvom, da v vsakem članu vzbudé aktivnega člana del. gibanja. Tako izobraževalno delo se na zunaj ne vidi precej tako kakor n. pr. dobro uspela (dobro obiskana) igra. Toda trajno je mnogo važnejše in mnogo vidnejše izobraževalno delo, ki zajame vsakega poedinca. Tam, kjer se goji samo društveno življenje, je položaj čez nekaj let tak, kot je danes. Tam pa, kjer je zajela naša miselnost res vse članke ali vsaj večino članstva, se v nekaj letih vidijo lepi uspehi: večja zrelost, trdnost in živahnost gibanja, neomahljivost v najhujših časih, samozavest pred drugimi in čvrsta volja za nadaljnje delo.

—elj.

Opozorilo vsem podružnicam. Zelo velike važnosti je za naše podružnice in sploh vsa delavska kulturna društva, sledeča objava glavne direkcije taks v Beogradu:

»Izpremembe taksnega zakona. Belgrad, 24. marca. AA. Z zakonom o izpremembah in dopolnitvah zakona o taksah stopijo 1. aprila t. l. v veljavo novi predpisi tarifne št. 99a taksne tarife, po katerih se morajo rabiti za vse prireditve z vstopnicami, ki so podvržene taksi po tej tarifi št. 99a, samo vstopnice državne izdaje. Zato je davčni oddelek finančnega ministrstva opozoril finančne direkcije, da obveste podrejene davčne uprave, da si takoj priskrbe zadostne količine vstopnic vseh vrst in cen. Posebno se opozarjajo, da se po novih predpisih točke 1 tarif. št. 99a taksne tarife plača 10% doklade na vse vstopnice za gledališke predstave, umetniške koncerte in gledališke predstave prosvetnih društev, za dirke kola jahačev in za javne vaje in tekme sportnih društev, izvzemši javno telovadbo sokolskih društev.«

Dosedanja doklada na vstopnice je znašala 20% in je torej državna finančna

oblast vsaj delno razbremenila dohodke iz prosvetnih prireditev od taks in doklad. Saj res prosvetna društva niso imela od svojih prireditev dosti, ko je bilo treba plačati tako velik % doklade. Opozorjamo pa, zlasti na določbe radi vstopnic.

Podpora »Svobodi«. — Ker smo čuli pritožbe podružnic, da je centrala »Svobode« prejela od Kr. banske uprave podporo, ki jo je sama porabila, obvešča s tem centrala, da ni prejela nobene podpore. Lani, 8. aprila, je vložila Kr. banski upravi sledečo prošnjo za dodelitev podpore iz proračunske postavke III. poglavja 40. partije banovinskega proračuna za leto 1931/1932.:

»V označeni proračunski postavki je predviden kredit za podpore kulturnim in ljudsko-prosvetnim društvom.

Podpisana »Svoboda« je kulturno in ljudsko prosvetno društvo, ker vrši med ljudstvom, v prvi vrsti med industrijskim delavstvom važno kulturno in prosvetno delo.

»Svoboda« ima na ozemlju Dravske banovine 32 (dvaintrideset) delujočih podružnic. V teh podružnicah aktivno in živahno deluje 18 dramatičnih odsekov, 9 pevskih odsekov, 8 tamburaških zborov, 5 športnih klubov, kolesarska sekcija, 2 šahovska kluba in en kino.

Ima, vzdržuje in izpopolnjuje tudi 19 ljudskih knjižnic.

Upravičeno trdimo, da je »Svoboda« združila v svojem kulturno-sportnem organizacijskem sistemu skoro vse delavsko kulturno-sportno delo, zlasti med industrijskim delavstvom v Dravski banovini.

Vzgladno in uspešno kulturno delo »Svobode« je postalo znano in priznано tudi med delavstvom izven mej Dravske banovine. Zlasti iz Savske banovine prihajajo nanjo pozivi, naj bi razširila svoje prosvetno delo tudi med delavstvom Savske banovine. To ji je po pravilih mogoče, ker se njen delokrog razteza na celo državno ozemlje.

Letos meseca marca se je »Svoboda« z obema drugima svobodnima delavskima kulturno-sportnima organizacijama, ki poleg »Svobode« obstojata v državi, namreč s Centralo za Radničko Vaspitanje s sedežem v Beogradu in s Savezom radničkih kulturnih i sportskih organizacija s sedežem v Sarajevu, dogovorila glede enotne delavske kulturne akcije na cellem državnem teritoriju. Tako je tudi na kulturnem polju izmed vseh družabnih slojev delavstvo prvo, ki je po

svoji svobodni odločitvi ustvarilo podlago za enoten kulturni pokret v vsej državi.

Sredstva za svoj kulturni program zbira »Svoboda« iz članarine in prispevkov svojih članov, iz naklonil delavskih institucij ter iz podpor svobodnih del. organizacij. Ta sredstva ne zadostujejo za tak razvoj »Svobode«, kakršnega bi si želeli in kakršnega si tudi upamo doseči, zlasti med industrijskim delavstvom. Delavstvo kljub obupnim gmotnim razmeram požrtvalno vzdržuje »Svobodo«, ker je med njim utrjena zavest, da je prosveta najvažnejši predpogoj za njegov napredek na vseh drugih poljih.

Upravičeni smo torej prositi, da se iz odobrenega banovinskega kredita dodeli primeren delež »Svobodi«.

Kr. banska uprava nam je dne 21. marca 1932 poslala sledeč odgovor:

Kraljevska banska uprava dravske banovine.

IV. No. 6080/1. Ljubljana, 21. III. 1932.
Prošnja za podporo.

Delavski telovadni in kulturni zvezi

»SVOBODA«

v Ljubljani.

Kraljevska banska uprava Vas obvešča, da se je Vaša prošnja z dne 8. aprila 1931 za podelitev podpore na predlog banovinskega šolskega odbora odklonila, ker ni za to potrebnega kritja v banovinskem proračunu za leto 1931/32.

Po opooblastilu bana zastopa načelnika prosvetnega oddelka:

Kotnik.

(Štampiljka.)

Ban dravske banovine, Ljubljana.

Toliko v vednost.

Socijalni tečaj »Svobode« v Mariboru.

Potreba delavstva po izobrazbi je zmeraj večja. Danes imamo že široko razpredene strokovne in kulturne organizacije, ki jih vodi delavstvo samo. Delo v naših organizacijah pa zahteva mnogo znanja, dobro poznavanje vseh perečih socijalnih problemov. Razen tega potrebujemo zmeraj več dobrih organizatorjev, govornikov, dopisnikov v delavske liste, sodrugov, ki bi bili ne samo docela prepojeni z marksistično idejo, marveč ki bi jo znali tudi znanstveno utemeljiti. Pri predavanjih, ki jih prirejajo skoraj vse naše po-

družnice, se proletarijat res mnogo nauči; toda predavanja navadno niso povezana v celoto, razen tega pa njihov vpliv kmalu mine. Potrebujemo — skratka — marksistično izobražen proletarijat, ki bo znal v vsakem slučaju »držati linijo«.

Te misli so navedle mariborsko podružnico »Svobode« in Medstrokovni odbor, da sta organizirala letos socijalni tečaj, ki je dosegel presenetljive uspehe.

Tečaj je trajal skoro tri mesece; začel se je 28. januarja, končal pa 14. aprila. Predavanja so se vršila dvakrat na teden po 2 uri, tako da je bilo vsega skupaj 44 učnih ur. Večina sodrugov je redno prihajala k predavanjem in jih tudi slabo vreme ni moglo zadržati. Medstrokovni odbor je priskrbel vsakemu sodrugu zvezke, kamor si je lahko zapisoval vsakdo važnejše stvari.

Povprečni obisk je znašal pri vsakem predavanju 35 slušateljev; največji obisk je znašal 58. Po strokah so bili takole zastopani: 19 železničarjev, 14 kovinarjev, 9 tovarniških delavcev, 6 krojačev, 7 privatnih nameščencev, 6 šoferjev, 5 mizarjev, 3 zidarji, 1 tekstilec, 1 pek in 1 dijak. Tečaj je otvoril s. prof. Bogo Teplý z obširnim referatom o potrebi marksistične izobrazbe. Snov je bila sledeče razdeljena:

1. S. Teplý je v 12 urah obrazložil vso zgodovino in razvoj delavskega gibanja v 19. stol. Uvodoma je obravnaval fevdalizem in pokazal vzroke njegovega razpada, nato pa je obširno govoril o početkih kapitalizma v klasični njegovi deželi, v Angliji. Pri tem je obrazložil posledice kapitalističnega gospodarstva, kakor so se pojavile že koncem 18. stol. v Angliji: proletarizacija širokih mas, akumulacija kapitala in imperializem. Prvi organizatorji angleškega delavstva in način organizacije — njihove dobre in slabe strani — vse to se je široko obravnavalo s sodelovanjem slušateljev. Zlasti je sodruga zanimal potek francoske revolucije in obravnavanje dobe, ki ji je sledila. Najdalje se je predavatelj zadržal pri utopistih (Saint Smion, Blanqui itd.); slušatelji so pod vodstvom predavatelja ocenili z marksističnega stališča njihovo delovanje. Iz Francije je prešel predavatelj na Nemčijo, kjer je posvetil največ pažnje Marxu; na primernih zgledih je obrazložil dialektiko, historični materializem, razredni boj in ekonomiko, ki tvorijo temelj marksizmu. — V kratkih obrisih je končno obravnaval še dobo liberalizma in I. internacionale, pariško komuno, dobo imperializma in II. internacionale.

2. S. Eržen je 9 ur predaval o *govorništvu in dopisništvu*. Spočetka je obrazložil društveni in zborovalni zakon ter zakon o tisku, nato pa je podal praktična

navodila za otvoritev in vodstvo sej, sestankov, shodovo in občnih zborov. Najdalje časa se je zadržal pri obravnavanju, kako se sestavi govor, kako mora govornik govoriti itd. Končno je prešel k dopisništvu, kjer je poučil slušatelje, kako se sestavljajo poročila za informativne, strokovne in kulturne časopise. — Omembe vredno je, da so slušatelji prav pridno sodelovali: vsakdo je moral nastopiti z govorom, za domače naloge pa so sestavljali različna poročila.

3. S. Pelikan (10 ur) je obrazložil *dolžnosti funkcionarjev v delavskih organizacijah*, obširno pa je obravnaval *knjiгоvodstvo* s posebnim ozirom na strokovne, kulturne in gospodarske organizacije. Tudi pri tem predavanju so dosegli slušatelji lepe uspehe.

4. Dr. Reisman in namestnik dr. Jelenc (skupno 10 ur) sta obrazložila ne samo vso *socialno zakonodajo* (zakon o zaščiti delavcev, novi obrtni zakon), nego sta obravnavala tudi nekatere druge zakone, ki so važni za delavstvo (splošni državljanski zakon).

5. S. Petejan (3 ure) je obravnaval *zakon o zavarovanju delavcev, institucije*, ki so namenjene delavstvu (borza dela, inšpekcija dela, delavske zbornice), končno pa je govoril o dolžnostih in pravicah *obratnih in strokovnih zaupnikov*.

17. aprila se je tečaj zaključil s poučnim izletom v Ptuj. Dva natlačeno polna avtomobila mestnega avtobusnega podjetja sta peljala veselo razpoložene sode druge in njihove družine v Ptuj, nekaj pa se jih je odpeljalo tudi z železnico. V Ptuj so si ogledali grad, muzej in Mitrov tempelj. V Ptuj so jih gostoljubno sprejeli ptujski »Svobodaši« in zastopnik Muzejskega društva. G. sodni svetnik dr. Travner, ki je priznan zgodovinar, je obiskovalcem duhovito obrazložil zgodovino Ptuja. Zvečer so se zbrali gostje s ptujskimi »Svobodaši« v hotelu Slon, kjer je le prehitro minil čas zabave. — V sredo, dne 20. aprila, so se skoraj vsi udeleženci tečaja udeležili I. prosvetnega večera »Svobode«, o katerem poročamo na drugem mestu. Še nekaj je treba omeniti: večina slušateljev se je organizirala v »Svobodi«, če seveda že prej niso bili njeni člani.

Kakor smo poučeni, se je sličen tečaj vršil letos tudi v Hrastniku, ki je pokazal tudi zadovoljive uspehe. *Toplo priporočamo vsem večjim našim podružnicam, da drugo leto organizirajo take tečaje tudi v svojih okrajih*; za Mariborom in Hrastnikom ne smejo zaostati Jesenice, Kranj, Trbovlje, Celje, Ptuj in Šiška. Vse te podružnice imajo toliko članov, da bodo med njimi zlahka dobile dovolj sodrugov,

ki bi z navdušenjem obiskovali tečaj. Razen tega so te podružnice blizu Ljubljane in Maribora, od koder bi dobile predavateljev. Stroški so resda precejšnji, vendar bi se dali z dobro voljo in požrtvovalnostjo kriti. *Naša misel mora biti: za delavsko izobrazbo ne zadoščajo samo predavanja, koncertne prireditve in dramske predstave, treba je našo izobrazbo res poglobiti v marksističnem pravcu. In to se najlaže doseže s tečaji in debatnimi večeri.*

»Svoboda« Hrastnik II. — 3. aprila t. l. se je vršil občni zbor »Svobode« Hrastnik II., pri kateri so člani večinoma steklarji in kemični delavci. Steklarji živé že dolgo v težkih razmerah in brezposelnosti, toda njihova kulturna organizacija se je naravnost lepo razvijala, kakor so pokazala poročila dosedanjih funkcionarjev na tem dobro obiskanem občnem zboru. Predsedniško poročilo je podal s. Šaurič Karl, tajniško s. Jager Jože, blagajniško Beutl, gospodarsko Pfeifer Martin. Po kratki debati je bil izrečen staremu odboru absolutorij.

S. Štukelj je nato poročal o bodočih nalogah podružnice. Dosedanji odbor in članstvo je pokazalo lepe uspehe v dramskem, pevskem in mladinskem odseku, mnogo članov se je udeleževalo izobraževalnega tečaja. Delo odsekov naj se še nadalje lepo razvija, pevci posebej naj se pripravijo na pevski koncert izbranih pevskih zborov »Svobode«, ki bo letos poleti v Zagrebu ali kje drugje. Vsi skupaj bi se pa morali pobrigati za to, da se v sporazumu s »Svobodo« Hrastnik I. organizira dobra javna knjižnica »Svobode«. Vzporedno s tem je treba skrbeti, da ljudje res berejo revijo »Svobode« in dobre knjige. V naši reviji ne smejo sodrugi iz posameznih krajev brati samo vesti iz svojega kraja in čakati na objavo svoje fotografije; temveč brati je treba predvsem članke, se v njih med seboj pogovarjati in tako skrbeti, da postane vsak dober pokretač, ki bo pokazal svoje prepričanje tudi v svojem vsakdanjem življenju doma. S. Kosmos se je zavzemal zlasti za boljše sodelovanje med obema hrastniškima »Svobodama«. Obsojalo se je nekatere sportnike in končno se je sprejelo predloge o knjižnici in sodelovanju.

V novi odbor so bili izvoljeni: predsednik Ivan Ranzinger, nam. Jakob Čamer, blagajnik Anton Oprešnik, namestnik Adolf Haberl, tajnik Josip Jager, namestnik Karl Šaurič, gospodar Al. Učakar, knjižničar Martin Pfeifer, odborniki: Stan-ko Vozelj, Anton Kraus, Rezi Miško; v nadzorstvo: Alojz Kellner, Hinko Gačnik, Avgust Počevalnik.

»Svoboda« Hrastnik I. (rudarska) je imela občni zbor isti dan popoldne. Tudi ta »Svoboda« je pridno delovala. Kritiziralo se je to, da vsi člani odsekov niso člani podružnice. S. Štukelj je v istem smislu kakor pri »Svobodi« I. stavil predloge, ki so bili sprejeti. O bodočem delovanju se je razvila živahna diskusija.

V novi odbor so bili izvoljeni: predsednik Malovrh, nam. Špitaler, tajnik Joško Kosmos, nam. Gvido Urlep, blagajnik Karl Komlanc, nam. Herzog, arhivar Kašner, nam. Lipovšek in odbornik Ivanc; v nadzorstvo Šketako, Majer in J. Komlanc.

Vso pezo gospodarske krize čuti hrastniško delavstvo tako kot malokje. Zavednejši delavci pa vedo, da je treba vztrajati v organizaciji in pripravljati boljše čase.

X. delavski prosvetni večer v Ljubljani se je vršil v sredo, 13. aprila t. l. v dvorani Delavske zbornice. Da je bil spored čim najbolj pester, skoro ni treba niti pripominjati več. Večer je otvoril govorniki zbor »Svobode« z recitacijskim zborom »Tovarna« od s. Toneta Čufarja. Ta zbor je zreziral s. Ferdo Delak in se je zlasti po tehnični strani odlikoval. Zelo primerna je bila inscenacija. Govorilo pa zbor še ne obvlada zadostno vseh odtenkov (nijans) jakosti glasu. Zatem je predaval s. Ciril Štukelj o »Človeku in knjigi«. Podal je sliko razvoja pisave, tiska in knjige ter nato očrtal pojem dobre knjige ter nje pomen za delavca in nameščenca, ki jima je knjiga čisto vse »nadaljevalno šolstvo«. Objavil je tudi, da namerava konsorcij »Svobode« — ako bo le mogoče — še letos izdati ljudsko izdajo Marxovega »Kapitala« v slovenskem jeziku. To bo velik kulturni dogodek za naš narod in naše slovstvo. Predavanje je ugajalo. Nato je zaigrala delavska godba »Zarja« pod vodstvom kapelnika g. Frana Dolinarja dve Trojanovi skladbi; uverturo Pomladanska radost in pa Slavnostno koračnico. Ga. Milena Verbičeva, abs. kons. in učiteljica glasbe pri Glasbeni Matici je prav lepo zapela Pavčičevo »Uro«, Musorgskega »V kotu« in Adamičovo »Micikino ženitev«. Žela je mnogo zaslužene pohvale. S. Jože Brdnik je zaigral na rog Podoknico s. Jos. Škorpika in Försterjevo Spominsko knjigo. Obe skladbi sta ugajali, vendar predvsem prva, ki jo je uglasbil s. Škorpik in je imela to pot svoj »krst«. Burno odobravanje je bilo v zadoščenje s. Škorpiku, ki ga je občinstvo priklicalo pred oder. Od s. Škorpika pričakujemo še več takih in še boljših skladb. Tudi s. Brdnik je k uspehu pripomogel po vsej svoji moči. S. Boris Božič je s takim ognjem in do-

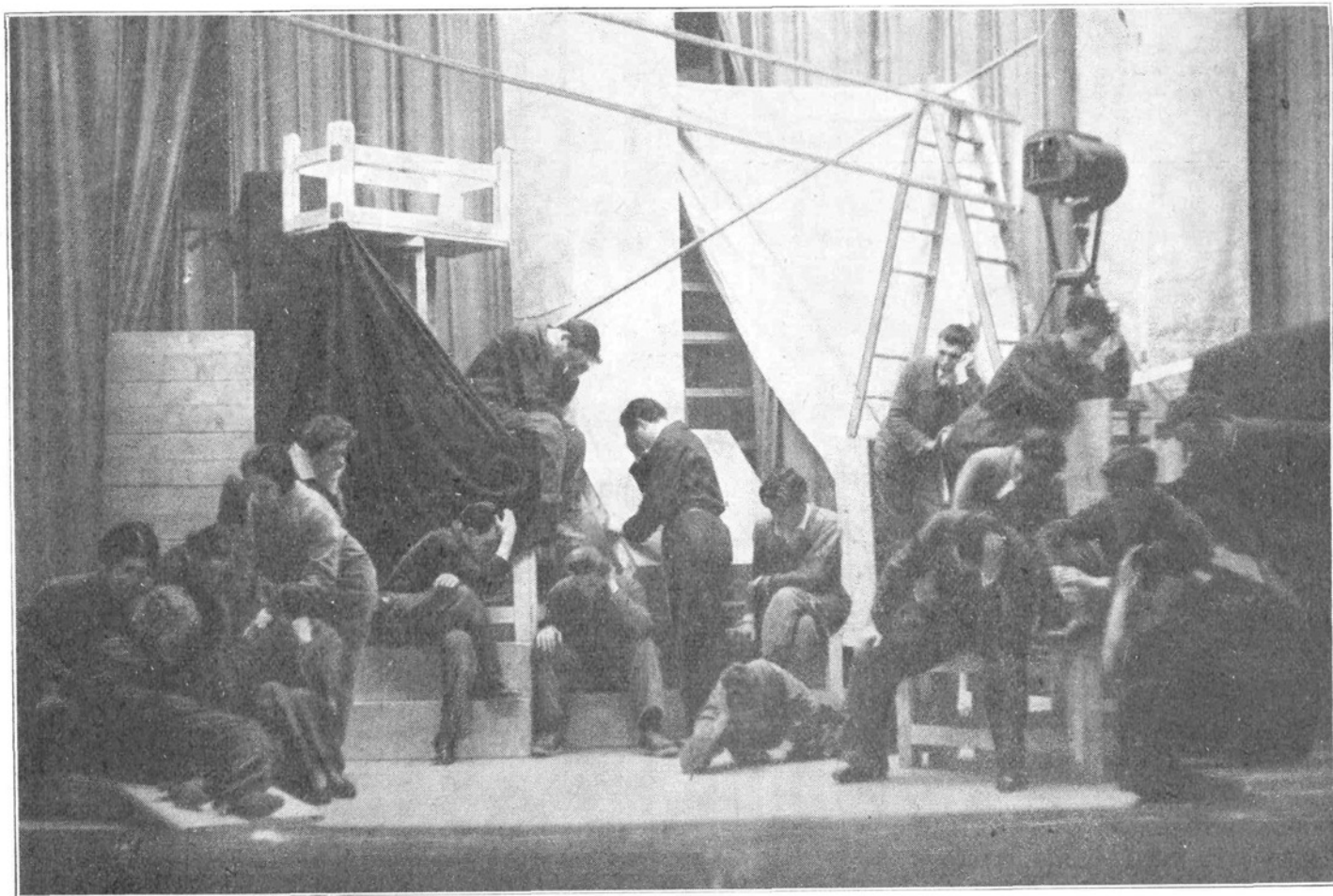
vzetjem recitiral Seliškarjev »Rudnik«, da je vso dvorano dvignil v navdušenje in jo je bilo kar težko pomiriti. Katja Delakova je zaplesala Blattovo studijo »Vihar«. Delakova obvlada moderno pesno umetnost z vsem potrebnim znanjem, doživljanjem in gibčnostjo. Vendar se je marsikdo od navzočih smehljaj ali celo režal. Seveda, ker ni in ne razume bistva, pomena in namena umetnega plesa. Morda se mu je zdel ves ples samo — spakovanje?! Zato bi bilo potrebno, da se pred takimi točkami v prihodnjici vrši kratko predavanje o moderni plesni umetnosti sploh ter še o predvajanih plesih posebej. V I. letniku našega lista (1929) smo priobčili o tem precej stavkov in slik! Zatem je tenorist in kons. g. Drago Burger, stari in priljubljeni naš znanec, zapel lepo in v zadovoljstvo vseh: Nosovskega Tožno, Prochazkovo Zvezde ugašajo in Schuhmannovo Nikar me ne vabite. Žel je zasluženo priznanje. Ga. Delakova je zaplesala spet: Petyrekov Odlomek iz cirkusa je prikazala, kakor da nima kosti! Vsa čast ji in zaslužen je bil šopek, ki ga je dobila kakor že prej ga. Verbičeva. Ker s. Delak vsled zadržanosti ni mogel recitirati Grudnov Nabrežinski kamnolom, je sledil s. Bitežnik s svojimi veselimi zgodbami. Tako-le čuden zaključek so njegove okrogle resnemu programu? Ali bi ne moglo zgledati kot parafraza vsega?! O umestnosti takih veselosti se bo treba še pogovoriti.

Nikakor ne smemo pozabiti vrle in požrtvovalne pianistke gdč. Pie Menardijeve, ki je spremljala vse točke: ge. Verbičeve, s. Brdnika, g. Burgerja in plesu ge. Delakove. Veliko je doprinesla gdč. Menardijeve k uspehu večera in njeno eksaktno igranje je gotovo tudi porod, da so jo vsi sodelovalci pri večeru naprosili za spremljevanje.

Večer je uspel. Uspel je kljub temu, da obisk ni bil takšen kot doslej, zlasti zadnjič! Za navzoče še veliko boljše: prvič mir, drugič primerno temperirano vzdušje. Pa je zanimivo: Vstopnina je znašala 4, 3 in 2 Din, pa je že skoro polovica običajnih obiskovalcev manjkala. Zanimivo bi bilo dognati vzrok temu izostanku: ali res nimajo ljudje teh nekaj Din za tak program, ali se jim zdi škoda dati za kulturo 2—4 Din? V 80% bo drugi vzrok odločujoč, saj so bili marsikomu ti večeri morda brezplačni »heč«, sredstvo, da prežene dolgočasje in da napas: »firbea«. Je pač žal tako. Saj obisk ni bil slab, vendar najmanj sto obiskovalcev bi pa dvorani, seveda večinoma stojiščem, še ne napravilo sile.

Večer ta in še drugi imajo uspeh. Nič ga ne bodo zmanjšali razni napadi v »Slovenčevih« uvodnikih, in razna namigava-

Prizor iz nastopa govornega zbora ljubljanske »Svobode«

nja tega lista, češ, da so ti večeri zgolj posnemanje podobnih meščanskih prirediteljev. Pri nas — kaj takega meščani nimajo. In ali misli ta samozvani »zagovornik delavcev«, da imajo do petja, do godbe, do plesa, do kulture sploh samo meščani pravico? Kdo neki jim jo je pa dal? Seveda so si jo prilastili — in ravno naši prosvetni večeri jo vračajo ljudstvu! — Oni jo širijo med ljudstvo za ljudstvo. In točke kot recitacijski zbor, predavanja, potem plesi itd. so pa sploh nekaj povsem našega. O nič nas ne bo zadržalo in vaša privilegij do kulture neprenehoma kopni. Delavčeve kulture in znanja vas je pa prav lahko strah!

—on—

»Svoboda« v Dobrunjah je v proslavo obletnice ustanovitve svoje godbe na pihala vprizorila 24. aprila uspelo prirediteljev s sledečim sporedom: 1. Tone Čufar: Deložacija. Deklamira D. Š. 2. a) Fr. Korčičan: Melodija; b) Fr. Korčičan: Tri pesmi. Igra zbor malih goslačev. 3. Tone Čufar: Sneg. Recitira Ivan Kocjančič. 4. a) E. Štolc: Sly panenky. Koračnica; b) E. Štolc: Promenada. Uvertura; c) E. Štolc: Valček ljubavi. Igra godba »Svobode« (Dobrunje) pod vodstvom R. F. 5. Tone Čufar: Mi proletarska mladina. Govorni zbor »Svobode«. 6. Ivan Cankar: Hlapec Jernej. Odlomek. Dramatični odsek »Svobode«. 7. Humoristično čtivo. Franc Miklavc. 8. a) R. Fajon: Zadvorska. Koračnica; b) E. Štolc: Kraljica cvetk. Mazurka. c) E. Štolc: Zlatolaska. Polka. d) E. Štolc: Dite vlasti. Koračnica. V prih. številki sledi obširna ocena.

Podružnica »Svobode« v Šiški je imela 22. III. 1932 svoj redni letni občni zbor s sledečim dnevnim redom:

1. Čitanje zapisnika zadnjega obč. zbora.
2. Poročilo odbora: predsednika, tajnika, blagajnika, gospodarja.
3. Poročilo nadzorstva in sklepanje o absolutoriju.
4. Volitev novega odbora.
5. Bodoče naloge podružnice.
6. Raznoterosti.

Po pozdravnem govoru sodr. predsednika se je prešlo takoj na dnevni red.

Ad 1. Zapisnik zadnjega občnega zbora je bil prečitan in soglasno sprejet.

Ad 2. Po kratkem in jedrnatem tendenčnem govoru sodr. predsednika so bili podani nekateri detaili, iz katerih je razvidno, da je imela podružnica 24 organiziranih prireditev:

I. 6 dramatičnih prireditev:

- a) 14. XI. 1931 »Ljubosumnost« in »Sam ne ve, kaj hoče«;

- b) 31. XII. 1931 »Trije tički«;
- c) 6. I. 1932 »Trije vaški svetniki«;
- d) 6. II. 1932 »Trije klovnji«;
- e) 20. II. 1932 repriza »Trije vaški svetniki«;
- f) 5. III. 1932 »Spi moja deklica«.

II. 11 skioptičnih predavanj:

- a) 13. XII. 1931 Od govorečega kamna do potujoče knjige — Cerkvenik;
- b) 20. XI. 1931 Postanek in razvoj življenja — Dr. Henrik Tuma;
- c) 27. XI. 1931 Film »Tuberkuloza«, Dr. Ivo Pirc;
- d) 4. XII. 1931 Japonska — Ivo Vuk;
- e) 11. XII. 1931 Po črni zapadni Afriki — Kristan Cvetko;
- f) 18. XII. 1931 O alkoholizmu — Lovro Puhar;
- g) 8. I. 1932 O zadružništvu — Koblar Franc;
- h) 15. I. 1932 O alkoholizmu — Lovro Puhar;
- i) 22. I. 1932 O novi industrijski revoluciji — Kristan Cvetko;
- j) 29. I. 1932 Čuda vsemirja — Udo-
vič Milan;
- k) 5. II. 1932 Stari Rim — Berdajs
Jože.

III. 2 otroški akademiji:

30. I. 1932 I. otroška akademija;
28. II. 1932 II. otroka akademija,

IV. 5 ostalih prireditev:

- a) 30. VIII. 1931 Kolesarski izlet na Turjak;
  - b) 5. XII. 1931 Miklavžev večer za otroke in odrasle;
  - c) 30. XII. 1931 Silvestrovanje;
  - d) 6. II. 1932 Humoristični večer;
  - e) 13. III. 1932 Izlet na Šmarno goro.
- Redno plačujoče članstvo je naraslo za 10 novih članov in inventar podružnice se je zopet zbral.

Ad 3. Nadzorstvo je poročalo o vestnem in točnem poslovanju podružnice, predlog odveze odboru je bil soglasno sprejet.

Ad 4. V novi odbor so bili soglasno izvoljeni: Berdajs Jože, predsednik; Zor Jože, podpredsednik; Udovič Milan, tajnik; Žitnik Štefi, blagajničarka; Miklošič Stane, gospodar; Šušteršič Franc in Antončič Matija nadzornika. Odborniki: Schoss Drago, Dovžan Viktor, Rohaček Marina, Bergant Franc, Antončič Ljubomir in Štalc.

Ad 5. Za bodoče delovanje podružnice sta bili iznešeni in soglasno sprejeti dve resoluciji, in sicer: a) da podružnica organizira čim več skupnih izletov ter posveti posebno pažnjo fotosekciji; b) da posveti pažnjo naši mladini ter prireja

mladinske akademije. Za proglas centrali so pa bile iznešene in soglasno sprejete tri resolucije, in sicer: a) naj vrši centrala kontrolo nad premoženjem in poslovanjem podružnic; b) naj se uvede teritorialna razdelitev posameznih podružnic, da se s tem določi mesto članskega udejstvovanja; c) da se izvrši reorganizacija dramske podzveze tako, da bo vršila v pogledu dramatike nalogo centrale in tako vplivala na delovanje posameznih dramatičnih odsekov in jim nudila najnujnejšo pomoč.

Ad 6. Razvila se je živahna debata o raznih podrobnostih, kar je članstvo in odbor sprejelo na znanje. — Radi tehničnih ovir je, žal, tajnik kmalu po občnem zboru demisioniral, tako da je sedaj predsednik Zor, podpredsednik Bergant in tajnik Berdajs.

Podružnica »Svobode« v Črni je imela redni letni občni zbor 15. aprila 1932. Iz poročil, ki so jih podali funkcionarji, je razvidno, da je bila podružnica v preteklem poslovnem letu silno agilna. Dramski odsek je vpriporil 7 iger; vodi ga agilen režiser S. Krašovec. Odsek si je postavil tudi lasten oder. Agilen je tudi tamburaški odsek, ki šteje 15 članov; sodeloval je pri šestih prireditvah. Knjižnica šteje 342 knjig; na občnem zboru je bil sprejet zanjo nov pravilnik, po katerem izposoja knjige tudi nečlanom. Sklenil se je ustanoviti kolesarski odsek, ki bo prirejal daljše izlete. — Kot zastopnik centrale je pozdravil občni zbor s. Teplý, ki je v daljšem govoru podal smernice za nadaljno delo; poudarjal je zlasti, da je treba delavcem prave marksistične izobrazbe, ki jo naj črpajo iz naše revije in knjig Cankarjeve družbe. Z veseljem so sodrugi pozdravili vest, da bo izšel v decembru Marxov »Kapital« v slovenskem prevodu.

Pri volitvah so bili izvoljeni v odbor sledeči sodrugi: predsednik Raušer Anton, podpredsednik Sterže Franc, tajnik Puhan Franc, blagajnik I. Stopajnik Miloš, blagajnik II. Bloder Jakob, knjižničar I. Mlinar Filip, knjižničar II. Modrej Aleš, gospodar Čop Pavel, za dramatiko Krašovec Ivan, za tamburaše Forštnar Ivan, odbornika: Prevalnik Jožef in Šahman Berta, revizorja: Ipavic Jožef in Knez Franc.

I. Prosvetni večer mariborske »Svobode«. Naša »Svoboda« je doslej vsako zimo prirejala redna predavanja in je po številu predavanj prekosila menda vse podružnice naše kulturne zveze. Po zgledu ljubljanske »Svobode« pa je sklenila odslej prirejati poleg tečajev prosvetne večere. Prednost takih večerov je predvsem v tem, da nastopajo na njih člani

posameznih sekcij; s tem se delo v sekcijah poživí, ker se morajo člani za vsak večer posebej pripraviti. Razen tega pa privabijo prosvetni večeri s petjem, deklamacijami in predavanjem mnogo več obiskovalcev kakor sama predavanja.

Prvi prosvetni večer se je vršil v Mariboru v sredo, dne 20. aprila. Nastopili so na njem samo člani; delavstvo je pokazalo, kaj zna. Uvodoma je s. *Petejan* podal kratko sliko o delu v naši »Svobodi« v letošnji sezoni. Nato je nastopil naš *moški zbor* s pesmima »Dani se« in »Bratje, le k solncu, svobodi«; obe pesmi, ki jih je zbor silno lepo zapel, sta navdušili vse prisotne. Moč naše delavske pesmi, ki dviga človeka! — Za moških zborom je prvič nastopil naš dramski odsek. Ne sicer z igró, pač pa z občuteno podanimi deklamacijami delavskih pesnikov. Odsek vodi s. Pipan, ki je dosegel prav lepe uspehe. Nastopila je najprej s. *Nekovarjeva*, ki je prav lepo deklamirala Mačkovo pesem »Solncu nasproti«. Zatem je s. prof. *Stupan* v krasno zasnovanem predavanju obravnaval dva pereča problema sodobnosti: problem gospodarske krize in problem imperializma, ki je povzročil kitajsko-japonski spor. Svoje predavanje je s. predavatelj zaključil s pozivom, naj posveča delavstvo vso pažnjo marksistični izobrazbi in naj podpre stremljenja svoje kulturne organizacije. — Nato sta sledili zopet dve deklamaciji: mlada sodružica *Marica Jelenova* je ljubko deklamirala Seliskarjevo pesem »Plaćilni dan«, s. *Beti Zorkova* pa Čufarjevo »Mi pojdemo v gore«. — Končno je nastopil še mešani zbor ter zapel »Zdravico«, »Studenček« in »Viknala Jana«. Prav tako kakor moški zbor tudi mešani od nastopa do nastopa napreduje. Oba zbora vodi z veliko požrtvovalnostjo pevovodja g. Faganeli.

Ljubljanski in mariborski zgled kaže, da prosvetni večeri prav lepo uspevajo. Zato naj tudi naše podeželske podružnice ne prirejajo samih predavanj, nego vsaj vsak mesec po enkrat slične večere s predavanjem, nastopom tamburaškega in pevskega odseka ter kako deklamacijo. Uspeh ne bo izostal, delo v odsekih se bo podvojilo, krog obiskovalcev in s tem tudi simpatizerjev pa razširil. Le tako se bo razširila »Svoboda« med najširše plasti. Vsak tak večer naj bo zvezan z agitacijo za pridobivanje novih članov!

Rogaška Slatina. Naša podružnica »Svobode« je imela 16. aprila 1932 svoj drugi občni zbor z običajnim dnevnim redom.

Zapisnik prvega občnega zbora se vzame na znanje s pripombo, da je vodil tajniške in blagajniške posle s. Ignac Matko.

Predsednik s. Lipovšek je poročal o delu v »Svobodi«, obenem je tudi poročal o central. občnem zboru, na katerem je kot delegat naše podružnice sodeloval.

Tajniško poročilo je podal s. Beno Jugovar: Od prvega občnega zbora pa do danes smo sprejeli 53 dopisov, odpisali smo jih 33. Od central. tajništva smo dobili 17 okrožnic, katere so se nanašale na bodoče delo v »Svobodi« za razširjenje revije in za intenzivacijo dela na kulturnem polju.

O našem delovanju smo stalno poročali v reviji. Delali smo, kolikor se je pač delati dalo.

Blagajniško poročilo je podal s. Matko. »Svoboda« je imela malo prireditev v tej dobi, zato tudi gmotno stanje ni razveseljuje.

Za pevski odsek sta poročala ss. Weinberger in Kolar. Prvi o delu odseka, drugi pa o stanju odsekovne blagajne.

Arhivar podružnice s. Jože Škorjanc pa poroča o stanju arhiva naše podružnice.

Po poročilu vseh funkcionarjev se na predlog s. Sitterja U. izreče odboru zaupnica.

Pri volitvi novega odbora je bil soglasno izvoljen dosedanji predsednik, s. F. Lipovšek, za namestnika s. M. Krajšek,

za tajnika s. B. Jugovar, a za blagajnika s. Franc Puffler.

Za pevski odsek ss. Weinberger in Kolar. Arhivar podružnice s. J. Škorjanc. V kontrolo pa ss. Sitter J. in Karat Ladislav.

Ustanovili smo tudi dramski odsek, za režiserja je bil izvoljen s. Beno Jugovar, v odbor pa s. S. Matko. — Dramski odsek vprizori 24. aprila Čufarjevo jevo »Tragedijo v kleti«.

O bodočem delu »Svobode« je poročal s. B. Jugovar, dejal je: Glejmo sodruzi, da bo naša »Svoboda« res postala to, kar vsi želimo, naša glasnica, kajpot v novo lepše življenje. Če bo postala to, potem ne imejmo strahu za bodočnost, ne bomo trpeli bede in umirali v sivi vsakdanjosti. V nas bodo nove moči, vera v resničnost — Svobode.

S. Lipovšek je še apeliral na vse, naj pristopijo k »Svobodi« in »Cankarjevi družbi«.

Brez dela smo bili sedem mesecev, sedaj bomo zopet delali, gledali bomo, da bo naša »Svoboda« kakor svetilnik, kamor bomo usmerjali ladjo našega kulturnega dela.

Ne bodimo brez zaupanja vase, so drugi, pred nami je še dolga pot...

Kolja.

DRAMATIKA

Ljubljansko gledališče.

Leonhard Frank, Vzrok, drama v štirih dejanjih (6 slikah) — režiser Ciril Debevec. To je drama, ki bi si jo moral ogledati vsak, zlasti pa sleherni delavec. To je plamenec in prepričevalni protest proti vsem krivičnim razmeram in še posebej proti napačni šolski vzgoji, justici in smrtni kazni. Niso krivi ljudje, niso krivi posamezniki, morilec je le morilno orodje, vzrok vsemu so določene družabne razmere. Za vzrok gre. Vzrok je treba odpraviti, če hočemo, da odpravimo zločin. Morda je v drami nekaj stvari pretiranih. Pa v največji pretiranosti je resnica. Naši bravci poznajo Franka po romanu »Od treh milijonov trije«, ki se bo nadaljeval v vsem tekočem letniku. Iz sledečih nadaljevanj ga bodo še bolj spoznali in videli, da je pri njem resničnost tudi v navidezno neresničnem dogodku.

»Vzrok« lahko vprizori boljši odri »Svobode«. Treba je nekaj pravih dobrih igralcev, da doseže drama svoj namen. Zlasti važne so vloge morilca, matere njegove, pocestnice in učitelja. Vseh moških vlog je 14, od teh 9 važnejših, ženske vlo-

ge so tri, ki zahtevajo vse dobre moči. Od njih nastopa največ mati; vloge niso velike, toda baš zato skvari vse, če niso dobre. Boljšim dramskim odsekom bi torej nasvetoval, da se lotijo te izrazite socialne drame.

Leše pri Prevaljah. »Svoboda« Leše je vprizorila 3. aprila na svojem odru Etbina Kristana dramo »Zvestoba«. Dvorana je bila, kakor vedno, polna. Tokrat je imela režijo gdč. Mastekova in upamo ne zadnjič. Igralci so bili večinoma novinci. Svoje vloge so rešili vsi prav dobro, iz česar sklepamo, da so to dramo duhovno popolnoma razumeli. Režiserka je imela mnogo truda, da je tudi nove igralce vpejlala v vloge; stari igralci pa so kakor vedno rešili odlično svoje vloge. Ako posebej omenjamo, naj izrečemo odlično priznanje Glavaču (Dretnik), Vrabecu (Srebotnik) ter vsem ženskim vlogam. Izmed novincev je najbolj ugajal župan (Brunker). Delavske vloge so enako dobro rešili vsi, tudi najmlajši igralci. Gorjanca (s. Žaže) je igral novinec. Ker je to najtežja vloga, bilo bi morda boljše, da bi jo igral že vajen igralec. Vsekakor pa je tudi to

vlogo rešil »Gorjanc« boljše, kakor smo pričakovali, radi česar upamo, da bomo na tem polju imeli v s. Žažetu še izborne-ga sodelavca. Je največji križ pri leški »Svobodi« ta, da se dramatične moči izurijo, potem pa gredo za kruhom v tujino in vedno je treba vežbati nove moči, da se osebe izpopolni. Režiser ima torej polne roke dela pri vsaki vpriporitvi baš radi teh neprilik. Ugajalo je tudi to, da je bilo vse delavstvo, ki je nastopilo na odru, enako oblečeno. Nekaj pa ni v redu. Imeli smo občutek, da mladina premalo vadi izrazito čitanje. Zlasti se je to čutilo v prvem dejanju. Ali je bil morda vzrok neravnost — ne vemo. Nekateri igralci so govorili tudi tu pa tam prehitro, četudi ni bilo upravičeno. Med novinci smo opazili še več dobrih talentov, a jih tukaj ne navajamo z imeni, ker hočemo videti, če bodo vztrajali na tem potu. Upamo, da nas še prijetno presenetijo prihodnjič.

Dober vtis je napravilo dejstvo, da je godba neumorno svirala pred, med in po igri in to skoro brezplačno. Delavska solidarnost se torej jača. K. D.

»Nebesa na zemlji« na Jesenicah. Tri tedne ni sirena tulila, tri tedne niso trans-misije bučale, tri tedne ni tekla v »mar-tinu« žareča masa železa. Ali tri tedne so že korakale pred tovarno prej podnevi ženske, ponoči moške straže, zdaj samo moške straže; tri tedne so seje, konferen-ce, shodi, sestanki, sveti, drug za drugim, generalni štab pri »Jelenu« marsikdaj vso noč prebdi nad kolektivno pogodbo in zadnji teden pred 10. aprilom t. l. se je vršila razprava, v soboto 9. aprila t. l. je bila pa že signirana. V petek so že zakurili peči, v soboto so »nabiti« pod »Jelenom« že prvi delavci, ki imajo že v pon-deljek šiht in tja v nedeljo se prikaže iz tovarniških dimnikov že prvi dim — prej osovražen, zdaj znanilec boljših dni! No, ali niso res to nekaka nebesa za 2000 kovinarjev? Kakor nalašč, tudi »Svoboda« je že s proroškimi slutnjami pričakovala kaj takega, kajti za prvi zaključek prve krize, ali kakor je rekel prejšnjega dne na ženskem shodu s. Bogdan Krekič na poti v Ženevo, **prve spekulacije s krizo**, je pri-redila burko v treh dejanjih »Nebesa na zemlji«. Pač burka, ki pride s ceninimi rekviziti: s posojanjem žen, posestev, s tasti in tetami do zapletljajev in do efek-ta, dasi nikjer ne prekorači meja dostojnosti. V režiji s. Škrlija so podali vsi igralci, kar so pač mogli k večjemu uspehu oz. boljšemu efektu. Vsi, s. Štravs kot dr. Vesel, s. Zupan Adolf kot posestnik Podržaj, s. Šlibarjeva kot Veselova žena, s. Šetinc kot Veselov tast, s. Angela Weis-sova kot Podržajeva teta iz Bosne, s. Pleš kot graščak Lippowitz, s. Polovšnikova

kot njegova hči Ema, s. Vengarjeva kot Veselova služkinja Minka, s. Svetinova kot plesalica Floretti in s. Repe kot sluga Jože. Vsak zase in vsi za vse. Seveda salve smeha niso izostale.

V odmorih je pridno sviral orkester kovinarske godbe pod vodstvom s. Čeleš-nika, ki se že lahko povsod postavi.

Kljub temu, da je »Slovenec« v svojih poročilih o gostovanju svojih Krekovcev v ljubljanski opereti omenjal, da sta na Jesenicah samo dva dobra odra (njihov in sokolski) ter je naš odsek iz razumljive jezice kar zamolčal, udeležba večja sploh ni mogla biti in smo igro morali ponoviti še v soboto, 16. in v nedeljo, 17. marca t. l. Času primerno pa nismo napravili no-bene vstopnine, saj smo igrali iz delav-ca za delavca!

—on—

»Svoboda« Črna je vpriporila v ne-deljo, dne 13. febr., znano igro »Zvestoba« s prav dobrim uspehom, posebno glede izvedbe vlog, katere so vsi igralci prav dobro rešili. K istemu pa je gotovo pri-pomoglo tudi dejstvo, da imamo že prav dober kader izvežbanih igralcev, od kate-rih se lahko izbirajo vlogam primerne osebe.

Čisti dobiček te prireditve se je od-stopil v obliki podpore brezposelnim članom.

Nadalje se že spet vneto pripravljajo igralci na vpriporitev »Automobilista« v najkrajšem času, na katero posebno opo-zarjamo vse člane in prijatelje tukajšnje »Svobode«, ki so ljubitelji prijetne in ve-sele zabave.

Na zadnji odborovi seji se je tudi sklenilo, da bo imela podružnica svoj redni letni občni zbor v nedeljo, dne 10. aprila t. l., ob 2. uri popoldne v svoji društveni sobi, na katerega so vsi člani in somišljeni-niki vabljeni.

Ptuj. Tukajšnji dramatični odsek »Svobode« je vpriporil v nedeljo, dne 10. aprila t. l., Golarjevo komedijo Vdova Rošlinka v mestnem gledališču. Obisk bi bil lahko boljši.

Leše pri Prevaljah. Tu smo imeli 3. aprila t. l. lepo svobodaško igro E. Kristana »Zvestoba«, ki je uspela zelo dobro. Sodelovali so z uspehom tudi godci prevajške požarne brambe. Želimo si še več delavskih iger.

Črna pri Prevaljah. Na novem odru v gostilni »Knez« bodo 17. aprila t. l. tu-kajšnji »Svobodaši« vpriporili igro Av-tomobilist. To bo letos že četrta igra. Prav lepo gre!

Hrastnik I. Prav lepo je uspela igra »Davek na samce«, ki jo je tukajšnja ru-

darska »Svoboda« vprizorila na velikonočno nedeljo, 27. marca t. l. Obisk prav zadovoljiv.

Hrastnik II. Naša steklarska »Svoboda« je vprizorila 28. marca t. l. igro »Pogodba« z velikim uspehom. Mladinski dramatični odsek pa je uprizoril 3. aprila t. l. dve igrici: »Bedak Pavlek« v treh

dejanjih in »Damoklejev meč« v 1 dej. s predigro. Pri obeh uspehi velik.

»Svoboda« Tržič. Dramatični odsek tukajšnje »Svobode« je vprizoril v nedeljo 20. marca v razvedrilo bolnikom zdravilišča na Golniku z velikim uspehom in v splošno zadovoljstvo Molierovo komedijo »Prevarani bolnik«.

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

Delavske pesmi in naši pevski odseki. Naši pevski odseki često tožijo, da ne vedo, katere delavske pesmi in himne bi dali na spored svojih koncertov. Tu jim sporočamo pesmi, ki so jih naši zbori v zadnjem času že peli: Scheu: Pesem dela (Boj' delu čast); Prelovec: Slava delu; pl. Zajc: Himna delu, Vzbujenje duhov; Regelj: Dvanajst ruskih razbojnikov, dalje Rivevo Dani se, Marseljeza Ronseta de L' Isla in ruska Splavarji na Volgi. Lahko se pa po našem mnenju pojejo poleg tega še: Beerovo Nam pravijo zidarji, Scheuev Slavnostni spev, Arnolfovo Mi smo mlada garda, rusko Bratje le k soncu, k svobodi! Scheuovo: Himna delu in srbsko: Mirno spavaj. Partiture za slednje se dobe lahko pri naši Pevski podzvezi v Mariboru. Trem, štirim teh izrazito delavskih oz. socialnih pesmi naj se doda več narodnih pesmi v kaki lepi harmonizaciji ter nekoliko umetnih pesmi, med katerimi najdemo tudi precej biserov. Sicer bo pa izmenjava sporedov, ki smo jo zadnjič priporočali v našem listu, precej pripomogla k lažjemu sestavljanju sporedov. In točna poročila o vseh koncertih v našem listu, ki jih, žal, tudi pogrešamo, ker odseki ne poročajo, bi bila tudi v korist.

I. delavski koncertni večer »Zarje« v Ljubljani se je vršil dne 21. marca t. l. v Delavski zbornici. Poleg pestrih in mešanih prosvetnih večerov je naše delavsko glasbeno društvo »Zarja« v Ljubljani začela preijati tudi čisto glasbene večere. Prvi se je vršil pod vodstvom abs. kons. in člana opernega orkestra Janka Gregorca. S. Drago Žagar, ki kot solist uspešno sodeluje pri prosvetnih večerih, je imel uvodne besede o komorni glasbi pihal, zlasti z ozirom na trio in kvartet. Komorni trio za flauto (Slavko Korošec), klarinet (Janko Gregorc) in fagot (Willy Hauch)

je zaigral 4 stavke iz Beethovna (Allegro, adagio, minuette in finale-presto) dobro. Sledila je sopranistka opere in koncertna pevka gdč. Anita Mezetova, ki je z ljubkim in prijetnim glasom zapela Lajovičevega Tkalca, Pegerjevo Marijino uspanko in Pavčičevo Pastirico. Pohvala je bila obilna in zaslužena. Orkester »Zarje« pod vodstvom g. Gregorca je zasviral Rossinijevo uverturo Semiramis in Boitovo fantazijo iz opere »Mefistofeles«. Orkester se je odlikoval po vigranosti in preciznem izvajanju. Zatem je nastopil tenorist opere g. Jože Gostič. Zapel je Štritofovi prireditvi dveh narodnih pesmi (menda koroških): Priša je cesarski pot in Pa kaj to more biti. S svojim močnim tenorjem je prevzel navzoče tako, da brez dodatka ni minilo. Dodal je še: »Prav lušno je polet'...« Orkester je zaigral spet Bizetovo drugo suito L'arlesienne in sicer vse štiri stavke, dalje J. Straussov koncertni valček Pomladanski glasovi in Wagnerjevo Slavnostno koračnico iz opere »Tannhäuser. Prav dobro. Omenjamo še pianistki in to kons. gdč. Pio Menardijevo pri Mezetovi in gdč. Božo Šaplijevo pri Gostiču, ki sta storili tudi vse za dosego dobrega uspeha. Zatem je sledil Rossinijev kvartet za flauto, klarinet, fagot in rog. Sodelovali so isti kot zgoraj, pa z rogom še Robert Lukas. Ta kvartet in gornji trio sta dokazala, da se tudi pihala sama dajo uporabiti za prijetno komorno oz. koncertno glasbo. Večer je lepo uspel — samo več domačega bi si želeli, in morda več lažjega. Obisk za visoki datum zadovoljiv. Koncem aprila bo menda že II. tak večer.

—on—

Pevski koncert v Hrastniku je priredila na Jožefovo Svoboda I. v dvorani Zadrúžnega doma pod vodstvom dirigenta Diermayerja.

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

DELAJSKI SPORT

Članske karte pri sportnih društvih in davek. Finančno ministrstvo je izdalo okrožnico, na katero opozarjamo vse naše sportne klube: »Davčni oddelek finančnega ministrstva je poslal finančnim direkcijam okrožnico glede plačila takse za prireditve sportnih društev. Na podlagi izprememb in dopolnitev zakona o taksah morajo takso iz tarifne številke 99a takšne tarife plačati tudi sportna društva za vse svoje prireditve in tudi za tekme. Po statutih teh društev imajo dostop k sportnim tekmam razen igračev še nekateri društveni funkcionarji (sodnik, tajnik, upravni in nadzorni člani itd.). Da bodo organi finančne kontrole vedeli, katere osebe smejo na igrišče brez vstopnic državne izdaje, morajo te osebe imeti posebne legitimacije. Legitimacije bodo izdajale uprave sportnih društev za vsakogar posebej; opremljene bodo s fotografijo funkcionarja in overovljene od finančnih oblasti. Overovitev teh legitimacij bo v Beogradu izvrševal davčni oddelek, v krajih, kjer so finančne direkcije, te direkcije, drugod pa davčne uprave. Davčni oddelek finančnega ministrstva je opozoril finančne direkcije, da smejo overoviti legitimacije samo za tiste osebe, ki smejo k tekmam kot društveni funkcionarji, ne pa za vse člane društva. Razen tega so direkcije dolžne sporočiti to pojasnilo podrejenim davčnim upravam, organom finančne kontrole in prizadetim društvom.«

Udeležbo sportnikov na delavskih Olimpiadah je prepovedalo načelstvo meščanske Mednarodne zveze za lahko atletiko na svoji zadnji seji v Berlinu. Obenem je diskvalificiralo tudi znanega finskega mojsterskega tekača in rekorderja Nurmija radi profesionalizma. O Nurmijevih nazorih o sportu smo pisali že v lanskem »Svobodi« na str. 401 (št. 11-1931) pod »Sport in denar«. Zadnji čas je bil, da je bil sprejet ta sklep mednarodne zveze, kajti meščani prav radi kaznujejo redno samo male, le redko pa velike grešnike. A to le mimogrede. Nas bolj zanima prvi sklep, ki je strašno prijazen. Ali morajo meščani misliti, da bo SASI, to je delavska Internacionala za sport, sploh dovolila tekmovali meščanskim sportnikom na svojih Olimpiadah?! Saj vendar njenim klubom niti tekmovanje z meščanskimi klubi ni dovoljeno. In kako postopa SASI s sportniki, ki se udeležujejo meščanskih prireditev, smo poročali tudi lani na str. 402 (št. 11-1931). Ta sklep MZLA je bil popolnoma odveč, ker je za take stvari bolj odločilna druga plat. Zakaj torej streljati preko plota?!

—on—

Mariborski SK Svoboda uspešno reorganiziran. Poročali smo že o reorganizaciji SK Svobode v Mariboru in zadnji rezultati kažejo, da je uspeh dosežen. Že zadnjič smo videi napredek; to pot je pa spet. 3. aprila t. l. sta igrali mladina SK Svobode in mladina SK Maribora, kjer je zmagal Maribor 1 : 3. Premalo treninga! — Naslednjega dne, 4. t. m., je pa igralo prvo moštvo Svobode z rezervo Maribora kar 7 : 3. Svoboda je igrala lepo, Maribor surovo. Zmaga Svobode povsem zaslužena. S. Breznik sam je zabil 5 golov. — V nedeljo 10. t. m. je bila v Murski Soboti prvenstvena tekma s SK Muro, ki je končala ob posebnih okoliščinah 1 : 0 (0 : 0) za Muro. — 17. t. m. pa je igrala Svoboda prvenstveno tekmo z rezervo Železničarjev, ki jih je premagala s 6 : 0 (2 : 0). Uspeh prav lep! Kar tako naprej! — O binkošti bo SK Svoboda svečano razvil svoj prapor in igral proti SK Grafičarju in Svobodi iz Zagreba.

»Svoboda« rez. proti »Iliriji« rez. je nastopila v prvenstveni tekmi v nedeljo 17. t. m. in igrala neodločeno 1 : 1 (: 1). Igra rezerve, zlasti obramba, je bila to pot boljša do one I. moštva.

Neuspeh ljubljanske »Svobode« proti Iliriji. Po prvotnem lepem naskoku v prvih treh prv. tekmah letošnje pomladi se je od ljubljanske Svobode v nedeljo 17. t. m. mnogo pričakovalo. Odločiti bo se moralo, da-li Svoboda še lahko reflektira na III. mesto podsavezne lige in s tem na udeležbo v državnem prvenstvu ali ne. Obisk je bil primeren. Vendar je Svoboda to pot razočarala. Manjkal je sicer eden od najboljših igralcev, Šlamberger, ki je pri vojakih, vendar bi se lahko dosegel boljši rezultat kot samo 6 : 6 (4 : 0). Svoboda je sicer še vedno na 4. mestu podsavezne lige s 7 točkami in scorom 19 : 23 pred Železničarjem z isto tolikimi točkami in scorom 13 : 17. Vendar je Svoboda odigrala eno tekmo več. Glavno pa je, da je Svoboda spet enkrat žal zaigrala simpatije občinstva, ki jih je dobila z zadnjimi nastopi.

SK Svoboda Jesenice že tekmuje od začetka aprila t. l. Dosedanje tri tekme so uspele še vse dobro. 3. aprila t. l. so igrali Jesenčani s SK Radovljico 11 : 0 (5 : 0); 10. aprila t. l. s SK Sokolom (Kranj) 5 : 5 (3 : 3) — fizična nadmoč! ter 17. aprila t. l. s SK »Triglavom« (Kranj) 11 : 4 (7 : 1). Kakor torej vidimo,

uspehi niso slabi. Tudi moralna plat igre in igranja je dobra. Le tako naprej!

SK »Olimp« v Celju zmagal! V nedeljo 17. t. m. se je vršila v Celju prijateljska tekma med SK Olimpom in celjskimi Atletiki, pri kateri so zmagali Olimpovci s 3 : 1 (2 : 1).

Tržič. 10. aprila t. l. je igral tukajšnji SK Svobode prijateljsko tekmo s tukajšnjim SK Sokolom ter bil poražen s 2 : 1. 17. aprila t. l. pa je igral s SK »Borcem« z Jesenic in je spet podlegel s 5 : 0. Zadosten trening bo omogočil boljše uspehe.

— — —

RAZNO

Iz domačega kulturnega življenja. — Radio je važna tehnična pridobitev, ki lahko mnogo koristi zbližanju narodov in — kulturi. Pravim lahko, ker vsaka najboljša stvar se lahko v nepravih rokah obrne v najslabšo. Tudi v dravski banovini imamo radio-postajo. Njeni glasovi se lahko čujejo prav do westfalskih Slovencev, če ni motenj. Največ besede pri tej radio-postaji ima katoliška Prosvetna zveza. Priznati moramo, da vodje te radio-postaje res sistematično sestavljajo radio-programe. Kajti so dosledno dolgočasni. Edino, ko je profesor Veber preizkušal glasove norcev, je bilo malo spremembe. Drugače pa samo plošče, borzne vesti, prenos, gimnastične vaje, predavanja in pridige, pridige in predavanja. Predavanja? Ali smo proti njim? Ne. Ampak predavanja so različna. Smo zlasti proti takim radio-predavanjem, ki potvarjajo marksizem in proti tej potvorbi (ne proti marksizmu) povzdigujejo krščanstvo. V cerkvi se lahko poljubno predava o marksizmu. Radio-postaje pa za razne potvorbe zlasti v teh časih ni treba izkoriščati. Zanimivo pri vsej tej zadevi je tudi to, da je »napredni« Zvezi kulturnih društev v bivši oficirski »Kazini« vse to všeč, ali da vsaj molči, če ji že ni všeč. Prosvetna Zveza pa zopet molči pri tem, da Zveza kulturnih društev še vedno uprizarja razne neumne in preigrane zvočne filme za kulturne predstave. Smo pač navadni, ko zabavljamo čez take-le stvari. Ali mar ne živimo v dobi monopolov? Ti kino — jaz radio, ljudstvo je dobro, kaj bi ga razburjali: zatisnimo eno oko ali pa obe, pa bo Patachon odigral svojo kulturno, potrvojeni marksizem pa svojo radio-vlogo.

Strupeni plini so poleg radia tudi iznajdba moderne človeške civilizacije. Kdor je že imel z njimi opravka, ve, kaj so. Nihče jih pa ni tako okusil kakor »Slovenec«, ki je prinašal neke varstvene nasvete proti plinom. V svoji 81. številki je protestiral proti temu, da nekatere založbe izdajajo razne časopisne odtise v dragih knjigah. »Slovenec« je zapisal: »Idea-

lizem ljudske kulture bodi ekonomičen in ne preveč usiljiv... Naše založbe in naša kulturna ognjišča naj bodo malo bolj iznajdljiva!« In kakor nalašč je baš tiste dni izdala katoliška Prosvetna zveza v štiridinarski brošurici »Slovenčeve« odtise nasvetov proti strupenim plinom. In radi ekonomije je prav to zanimivo, da stane brošurica z odtisi več kakor pa »Slovenčevi« originali. In poleg tega je še druga izguba. Če kupiš one »Slovenčeve« številke, najdeš v njih poleg strupenih plinov še drugo dobro hrano, v brošurici pa razen strupenega plina ni prav nič, kajti protiplinske maske, ki jih priporoča, moraš kupiti posebej.

V dobi radia in strupenih plinov je npravo (moralno) življenje še bolj ogroženo, kakor je bilo n. pr. v dobi srednjeveških cerkvenih koncilov. In po pravici joče »Slovenec« v svoji 82. številki: »A dočim se tako po pravici (? — vprašaj je od nas) ponašamo s svojo kulturnostjo in se naši kulturni delavci skušajo, kdo bo več storil za narod, — se pa naši moškarci pobijajo in koljejo po gostilnah in se tudi skušajo med seboj, kdo bo odnesel rekord: kdo bo krepkeje udrihnil, kdo nož zasadi bolj globoko... Kaj pravijo na to naši kulturni delavci? Kaj naši literati? Naši pisatelji? Naši umetniki? Naši časniki?... Naša javnost?... Vse molči...« Ta-le zadnji stavek ni resničen. Kajti, če nihče drugi, pravimo mi na to nekaj in sicer sledeče: Ti poboji in pokolji se dogajajo skoro izključno samo tam, kjer je vpliv »Slovenca« največji in naše »brezverske« »Svobode« najmanjši. Dokaz? Za to je treba takozvane statistike. Te nimamo na razpolago, ker župniki niso naši naročniki, da bi nam poročali, koliko kristjanov je morala sodnija iz vsake fare kaznovati, ker so delali sramoto katoliški cerkvi in škodo človeški družbi. Vendar dokazujejo dobremu kristjanu že sama »Slovenčeva« poročila, da je najmanj pobojev n. pr. na Jesenicah in v Zagorju, največ pa tam, kamor vpliv »materialističnega marksizma« ne sega.

Nemci so za številke boljši, nego smo Slovenci, menda že zato, ker jih je več, kakor je nas. Tako je avstrijsko ministristvo pravde izdalo statistiko zločinov, iz katere posnemamo sledeče: pri zločinih je na čelu vseh avstrijskih dežel najbolj katoliška in najbolj protimarksistična Tirolska z letno številko 535; pri hudodelstvih je prva Koroška, pri prestopkih je pa zopet prva Tirolska, brezverski Dunaj je pa v vseh teh kategorijah zadnji. Katoliška Tirolska poseka v zločinih marksistični Dunaj z 10 : 6. Kaj ne, lep rekord?! Dunaj pa poseka Tirolsko v drugih stvarih n. pr. v vzornem, svobodoljubnem šolstvu, dečjih domovih itd. Predragi »Slovenec«, ki vedno hlinavsko sprašuješ: Kaj pravite? — sedaj te pa mi vprašamo: Kaj praviš na to?

Kolni slovensko! saj tako smo razumeli »Slovenčev« uvodnik, ki se v 82. številki zgraža nad tem, da kolnejo naši ljudje italijanski. In to je res škandal! Prosim vas, koliko lepih kvant premore slovenski jezik, koliko originalnih kletvic slišimo po krščanskih zakonih in lokalih; če drugega ne znamo, slovenske kletvice pa že premoremo. Saj nas po svetu najprej spoznajo po našem »prokletem hudiču«. Kaj bi si potem od Italijanov izposojali kletvice?! Če že latinsko molimo, pa vsaj slovensko kolnimo!

Marksizem in kolektivizem je pošteno »zdelal« »Slovenec« v svoji 79. številki. Tozadevni uvodnik je končal: »V nadaljnjem članku bomo torej poskusili pokazati pot, kako med nami učinkovito uveljaviti pravilno razmerje med osebnostjo in družbo, ne da bi se pustili mamiti s kolektivističnim idealom.« No, in naslednji dan je izšel uvodnik z naslovom: V zagati. — In iz te zagate »Slovenčev« urednik še ni prišel.

»Slovenec« je ob ponedeljkih še bolj neroden kakor ob drugih delovnih dneh. Kdo bi mu zameril? Komu se pa še ni pripetilo, da ne bi vsaj na en ponedeljek v svojem življenju bil malo manj za »službo sposoben«? Pa, ker so pri »Slovencu« tako natančni in čisti, mu pa zamerimo. Dokazuje namreč, kako so koroški Slovenci v Avstriji zatirani, in pravi: »Koroški Slovenci se sicer smejo imenovati slovenski narod, tudi smejo imeti slovenske zastave in svojo slovensko stranko, toda kljub temu je njih položaj žalosten.« Pri tem bi mi radi rekli dve besedi, pa recimo — radi prostora — samo eno: kako kljub temu? Ali zato, ker so se dali »kljub temu« pri zadnjih volitvah pregovoriti od katoliškega odličnega duhovnika Blümla, da so volili »christlich-sozial«? To že razumemo, da je Blüml kot dober katoličan menil, da je boljše, če so

koroški Slovenci »christlich-sozial«, kakor pa da nosijo slovensko zastavo, čije barve se s cerkveno ne ujemajo. Saj je pri takem svojem mnenju ostal zvest uredniku »Rimskega Katolika«, pokojnemu Mahničju, ki je prav v istem »Katoliku« zapisal, da so razni jeziki nastali radi greha, zaradi katerega je Bog zmešal ljudem jezike. Ampak kljub temu ostane še vedno to, da so koroški Slovenci kljub temu, da imajo svojo slovensko stranko, glasovali »christlich-sozial« in da kljub temu, da je »Slovenec« takrat to zagovarjal, da kljub temu »Slovenec« danes drugačno piše. Ali je zato položaj »kljub temu žalosten«?

Slovenski, srbski in hrvatski književniki so (pa ne vsi) med drugim organizirani tudi v PEN-klubu. To je zelo važna organizacija, ki ima v Jugoslaviji kar tri takozvane centre. Vsi ti centri so se letos zbrali v ljubljanskem centru, ker se je menda tu lahko vsak center sprehajal po svoji brvi pred golobi na Marijinem trgu. »Jutro« in »Slovenec« sta poročala o tem važnem sestanku. Ker na njem nismo imeli svojega poročevalca, ne moremo v svojih beležkah beležiti nič drugega kakor »Jutrovo« poročilo, ki se po daljšem uvodu glasi: »Današnji sestanek je bil prekinjen z opoldanskim kosilom, ki je zopet združilo goste in domačine v prijateljski družabnosti. Zaradi težkih gospodarskih razmer je letošnji medklubski sestanek jugoslovenskih PEN-klubov potekel skromno, vendar pa nič manj prisrčno. Daljših izletov ni bilo. Popoldne so nekateri ob krasnem vremenu v Gradu občudovali Ljubljano, z večernim brzovlakom pa so se nekateri že vrnili.« X.

Del. počitniška in izletniška zadruga v Trbovljah. Okrog Trbovelj je vse polno hribov, ki so najmanj za vse Posavje od Ljubljane do Zagreba in tja do Celja zelo priljubljene izletniške točke: So to Mrzlica, Sveta planina, Kum, Sveta Gora itd. In za trboveljske revirje, črne in sajaste kot je črn diamant pod zemljo in kot so umazani ostanki tega izgorelega diamanta, ki gredo skozi dimnike, so to tem bolj ne samo priljubljene, nego tudi potrebne in zdravju koristne točke. In k sreči je trboveljski, hrastniški in tudi zagorski rudar spoznal to korist, spoznal je večjo vrednost lepe, proste narave od zakajene in zatohle beznice, ter pohaja pod sonce, na zrak. In v ta namen si želi zgraditi na enem teh hribov kočo, svoj dom počitka. Zato si je ustanovil zadrugo, nazvano »Počitniški dom r. z. z o. z.« v Trbovljah, ki je imela svoj ustanovni občni zbor 28. febr. t. l. v Delavskem domu v Trbovljah. Zadruga namen je:

1. graditi radi odmora in okrepčila svojih članov počitniške domove, prirejati

ferijalne kolonije in izlete, ter sploh skrbeti za telesni in duševni zdrav razvoj svojega članstva;

2. voditi v svojih počitniških domovih gostilniško, kavarniško in hotelsko obrt;

3. podpirati svoje člane v slučaju potrebe, bolezni, ostarelosti itd.;

4. sprejemati hranilne vloge.

Na ustanovnem občnem zboru je bilo navzočih kar že 39 zadržnikov. V načelstvo so bili izvoljeni sledeči ss.: Krušič Ivan (načelnik), Siter Ignac (blagajnik), Rekar Martin, Požun Franc, Majdič Leopold (tajnik), Malovrh Karl in Pfeifer Martin (nač. namestnik). V nadzorstvo pa ss.: Vrtačnik Ivan, Dular Alojz, Jurjevec Edward, Petretič Konrad, Klenovšek Jakob, Tanc Jože, Smodič Viktor, Toplak Edi, Urlep Gvido, Beutel Franc, Verdaj Ferdo in Knez Mirko. V razsodišču so ss.: Hlastan Ivan, Lipovšek Anton in Knez Mirko. Kakor vidimo, je v načelstvu kot v nadzorstvu poleg trboveljskih tudi precej hrastniških sodrugov.

Zadruga je že registrirana. Začela je že z delom in pridno nabira člane; zato pozivamo vse naše podružnice »Svobode«, vse naše strokovne organizacije in druge kulturne ter gospodarske organizacije, da pristopijo vsaj z enim deležem po Din 100 k tej naši novi zadrugi ter da pomagajo k zgradbi prvega delavskega počitniškega doma oz. koče na Slovenskem. Tudi vsi premožnejši sodrugi naj store isto. Pristopne izjave se dobe pri naši Zvezi ali pa pri zadrugi v Trbovljah (Del. dom).

—on—

Pevsko društvo »Cankar« v Ljubljani se imenuje delavsko društvo in to je tudi

po poklicni pripadnosti svojih članov. Drugeče ga pa mi ne moremo prištevati med zavedna delavska društva. Kajti kljub raznim pogajanjem v prejšnjih letih še do danes ni postal niti član pevske podzveze »Svobode« niti mariborske zveze delavskih pevskih društev. Pač pa je postal član Hubadove pevske župe. Nekateri njegovi odborniki pravijo, da to ni res. Ne vemo, ali je tam poravnana članarina ali ne, resnica je pač ta, da je nastopil na zadnjem koncertu pevskih društev Hubadove župe. In če je na taki prireditvi sodeloval, je dejansko v tej župi. Na tem koncertu je nastopil tudi »Loški glas« iz Zagorja. Tudi ta je sedaj pokazal, zakaj se pred leti ni včlanil v »Svobodi«. To je treba vedeti, ker taka dejstva kažejo, da onim, ki jim je okvir »Svobode« pretesen, v resnici manjka nekaj poponoma drugega, to je deavske samozvesti, ki velevala, da mora biti delavsko kulturno delo samostojno.

Ruski humor.

Mozes Apfelsaft se vozi na tramvaju v Moskvi. Sprevodnik kliče imena postaj.

»Trg rdeče armade!«

Mozes zamrmra: »Prej trg Petra Velikega.« Sprevodnik ga gleda postrani.

»Leninova ulica!«

»Prej carska ulica,« ponovno zamrmra Mozes.

»Stalinov most!«

»Prej most Katarine II.,« zagodrnja Mozes.

Tedaj se sprevodnik obrne k Mozesu:

»Dovolj opazk, tovariš Izraelit!«

»Prej umazani Jud,« odvrne Mozes.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon štev. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon štev. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej in obrestuje najugodnejše — V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki strokovnih in gospodarskih organizacij —

KNJIGOVEZNICA LJUDSKE TISKARNE D. D.

— prevzema v vezavo knjige, brošure, revije, koledarje itd. po najnižjih cenah —

MARIBOR, SODNA 20

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

SVOBODA

Letna naročnina stane komaj Din 36—, letno izide 12 števil z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino

TEKMUJTE

V

NABIRANJU

NAROČNIKOV!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

*največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v
Severni Ameriki.*

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ Premoženje nad 4,000.000 dolarjev. ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill

